

34. archy - ročníku 1936. sbírka I

administrace (expedice): Stará Říše Monop

Život na ruby. (Sinnlose Stadt). Román. Přeložila dr. Jitka Fučíková. Frontispice od Václava Špály. Vytiskl a vydal v květnu 1936 Melantrich a. s. v Praze. Mimo vydání obyčejné vyšlo 10 číslovaných výtisků na ručním papíře Vergé Blanc Pannekoek. Je to první svazek knihovny světových románů, nazvané Epika; (rediguje Jan Čep). Formát 20 cm × 13 cm, str. 196, brož. 18 Kč, váz. 28 Kč. Titul dvojí barvou.

Nedejte se odradit příliš prostým povídkářským způsobem vypravování na začátku. Je to tak schválně. Četl jsem dříve již některé lyrické básně Zernattovy mnohem složitějšího umění; patrně, že způsob, jehož použil při tomto díle, není jeho jediným „přirozeným“ způsobem. Volil jej vědomě, umění to rostlo z látky, nebo lépe řečeno, látce k vůli. Ano, „jasné a lehké umění“, jak praví reklamní záložka, tentokrát opravdu dilo *hodnotící*. Je zde vše čistotné jako v dobře zařízené laboratoři, ale od chvíle, kdy se probudí Jiřího pytlácká vášně, je to laboratoř Sombrealova, jejíž výhně — rudý kohout na střeše — straší „lid“. „Rušný a prudký pohyb dějový, prostota a hbitost kompoziční a pečlivost charakteristiky je zde spojena s velkým uměleckým taktem a básnickou jemností. V této knize není jediného zbytečného slova a není jediného odstavce, jenž by neupoutal“, praví trochu křiklavě reklama; opisujeme to však s dobrým svědomím. J. F.

František J. VAVÁK

Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře Milčického. Z let 1770—1816. Vydává Jindřich Skopec. 9 svazků; I. vyšel r. 1907, IX. letos v květnu (1936). Podíl údů »Dědictví Svatojanského«, v Praze. Formát 23 cm × 14 cm.

„Paměti Vavákovy nejsou českému dějepisci dílem neznámým. Ať se jedná o střední Polabí a Poděbradsko zvláště, ať o české dějiny 18. věku vůbec a jmenovitě o lidovědu a děje tehdejšího hnutí náboženského, vždy jsou „Paměti“ vítaným, ano namnoze nezbytným pramenem, z něhož lze výhodně a bohatě těžiti... Není snad licha naděje, že bude vřídne uvítána kronika Vavákova českým lidem, jenž tak rád vždy slýchal vypravovati o tom, jak bývalo za starých časů. Střídá se v „Pamětech“ obraz za obrazem, tu podrobnější, tu zas většího rozsahu z pohnutých dob vlády Marie Terezie, Josefa II., Leopolda II. a Františka: Vojny s Prusy, Turky a Francouzy, korunovace a slavnosti církevní, toleranční patent a jeho následky, páni a poddani, roba a selská povstání, lidové zábavy a zvyky, pověsti a pověry, zprávy místopisné a dějepisné, úvahy a polemiky, záznamy hospodářské, přírodní úkazy a živelní pohromy, a vše to, byt slohem prostým, lidově povídacím a s hojnými vložkami veršů, do nichž jako mimovolně přelétala prósa Vavákova třeba uprostřed vypravování, vytvoří vám před očima obraz od knihy ke knize vždy jasnější jak tehdy u nás bývalo.“ (Z úvodu Jindřicha Skopce, důstojného „Paměti“ vydavatele).

Archipův zázrak. Tuto povídku z němčiny přeložil P. L. Vrána; pěti lepty vyzdobil a na ručním lisu vytiskl Michael Florian, a to sto a dvacet výtisků. Dobrého Díla ve Staré Říši na Moravě sv. 121. Formát 18 cm × 12 cm, str. 56. Titul a tisk dvojí barvou.

Krásná povídka o Ivanu Hrozném, od Němce, v ruském stylu. Prudký spád děje, v tónech bez sordiny, splývá až v celkové jednotě díla; způsob práce technické jest více zlatnický, byzantský »buněčný« email, a proto lepty nevykřikují pro sebe, nýbrž jsou jen jako jemný mlžný flór uctivě »nahozeny« na tento starodávný relikviář absolutna Moci a Víry.

Jaroslav SEIFERT

Ruce Venušiny. Poesie sv. 18. Frontispice Antonína Procházky. Vytiskl a vydal v dubnu 1936 Melantrich a. s. v Praze. Mimo vydání obyčejné vyšlo 10 číslovaných výtisků na ručním papíře Vergé Blanc Pannekoek a 5 výtisků na imitaci japanu. Formát 20 cm × 13 cm, str. 48. Titul dvojbarvou. Frontispice tušová kresba reprodukována světlotiskem. Původně za 18 Kč, váz. 28 Kč.

Když v začátcích vzduchoplavby chtěli se letci povznést, shazovali pytle písku. Jakmile p. Seifert upustil v básnické činnosti, své vlastní rodné činnosti, od pustých ideologií běžné módy, hle, jak se vznesl. Podle titulu čekali byste (s obavami), že ruce Venušiny sotva budou hnísti těsto jako ruce biblické dobré a statečné hospodyně, jež obchází v noci se svítilnou a moudře spravuje dům. Ruce Venušiny však jsou zde jen zámínkou, vábidlem, Venuše sama jest antické torso v mramoru, stojící jen na ozdobu opodál vlastního života, ať už tento život trpí »v pozadí barikád« nebo »mezi lidskými stíny v temné katedrále«; a básník se už ničeho nezříká: »S přilbou a znakem meče náhrobek drtí kosti, spánek těžký vleče pocestný do věčnosti.« J. F.

abbé Du Bos, obnovitel vědecké kritiky.

Z frančiny přeložil Josef Florian. Kurs 34. v květnu léta Páně 1936. Podle osnovy A. Lískovce vytiskla knihtiskárna Václava Horáka v Prostějově. Na skladě u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. 16 cm × 12 cm, str. 96. Titul dvojitě barvou. Původně za

Velmi užitečný Kurs pro kritiky, neboť tento abbé jest opravdu otec vědecké kritiky, nastolil to, čemu říkáme kritika psychologická. »Tato nová forma kritiky vede k vědecké estetice, jež se již neztrácí v mlhavých disertacích, ale opírajíc se o pozornou analysu vědomého života, dala by se rozvésti v monografii o různých citech tragična, komična, lyrična, heroična, krásna, poetična, atd... Du Bosa třeba tedy právem pokládati za vzdáleného předchůdce psychologických esthetiků dneška, jenž však nadobro neuvázl v relativnu.« J. F.

Bohuslav REYNEK

Setba samot. Básně. Vyšlo jako pátá kniha Řádu v úpravě Otto Stritzka. Vytiskla písmem Šaskerville Průmyslová Tiskárna pro nakladatelství Vesmír v Praze . P. 1936. Formát 19¹/₂ cm × 12 cm, str. 78. Původně za 18 Kč.

Ukázky: »Vonná noc a veliká prostírá se v chudém kraji. Děti na žebř vylezají jako andělé. Stoh slámy temně hřeje pod hvězdami. Myši blažené tam piští: zvěst o nenadálém příští stená ve stěžejích ráje. Ráj už k otevření zraje.« – »Jalovče, tichý pěvče tich, temný a plachý pastýři siného stáda balvanů, kdy se jas očí rozšíří, k dumám tvým klíč kdy dostanu?«

Misa plná dobré vůle, povídka z knihy »Spasitelná Všeohochuť« (Heilsames Gemisch Gemasch«) od Abrahama a Sancta Clara, augustiniana bosáka. Z würzburgského vydání z r. 1724 přeložili a vydali k Vánočním svátkům léta Páně 1931 bratři Karel a Jiří Viktora jako svůj první soukromý tisk, dřevoryt vyřezal Vojmír Vokolek, text vysázel a vytiskl z typů Romany Vlastimil Vokolek v Pardubicích a to: 50 výtisků na ručním papíře, vesměs číslovaných. »Ad maiorem Dei gloriam.« Formát 18 cm × 9 cm, stran 28.

Vzácný soukromý tisk. Důležitý článek Studia. J. F.

Rudolf SCHWARZ

Staveniště Evropy. Přeložil Frant. Pastor. Kurs 33. v květnu 1936. Podle osnovy Ant. Lískovce vytiskla knihtiskárna Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích. Na skladě u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. Vel. 16 cm × 12 cm, str. 48. Titul dvojí barvou. Celý náklad na velínu. Původně za 5 Kč.

Psychologická věda vymanila se z mnohých poblouzení. Stačí srovnati starší školu (angl. James Sully, překl. prof. Školy u Otty) a nynější (Dwelshauvers, překládáme pro příští kursy). Ta starší, mašinerie prvků a asociací jakoby měla kliku a byla roztáčena z vnějšku. Ta nynější přiznává práva duši a místo prvků a mohutností zkoumá dění z nitra a popisuje *struktury*. A tak princip architektonický nabývá poznenáhlu půdy. »Starý řád Evropy se hroutí. Co včera ještě mělo smysl, jest dnes opuštěno. Výrobní soustavy, které se právě ještě na pohled zdály spolehlivými, nejsou už s to dodati ani to nejnezbytnější... Dnešní řád sociální je nepochopitelný: několik lidí hýří a ostatní strádají... Evropa se podobá staveništi, kde se konají přípravy k položení základů nové architektury« (str. 30.).

Křídla duše¹

Písma Svatá Starého Zákona používají častěji srovnání křídel, aby vyjádřila úsilí duše, která se povznáší k Bohu.

Žalm LIV (hebr. LV) jest křikem úzkosti. Žalmista, vzýváje pomoc Boží, žádá si míti křídla holubice, aby utekl na poušt (v. 7–8.):

›I řekl jsem: Kéž mám křídla jako holubice!
Odletěl bych a poodpočinul;
ano, daleko bych se vzdálil,
přebýval bych na poušti.

Prorok Isaiáš slibuje božskou pomoc tomu, kdo se povznese nadějí jako na křídlech orlích (XL, 31):

Ale ti, jenž doufají v Hospodina, síly nabudou, dostanou peruti jako orlice, poběhnou a nebudou umdlévati, půjdou a neustanou.

Křídla holubice, peruti orlice, nad nepatrným rozdílem ptáků netřeba se pozastavovati. Poznamenejme, že z této biblické metafory těžila hojně exegeze Otců.

---

¹ K těmto úvahám byli jsme ponuknuti četbou these p. abbé R. Cadiou: *Introduction au système d' Origène*, Paris, Société d' édition ›Les belles Lettres‹. Splácíme takto svůj dluh autoru tak zname- nité studie.

Ale obyčejně střetá se s jistou podobnou metaforou, zcela rozdílného původu a tendence. A tomu právě věnujeme v tomto článku pozornost.

Začneme tím, že uvedeme *in extenso* slavný mythus Faidra, v němž Platon vykládá povahu a osud duší.²

Co pak se tkne její podstaty, dlužno takto říci: úkol pro bohy by to byl a ještě velice obšírný, kdyby se mělo vyložit, co že jest ona svou podstatou, vyložití však, čemu se podobá - na to stačí člověk a stručnější výklad. I chceme to říci takto: Podobejž se ona srostlé síle okřídleného spřežení a vozataje. Ořové bohův a jich vozatajové jsou vesměs ušlechtilí a z ušlechtilých rodů pochodící, ale u ostatních bytostí jest to pomícháno. Tak především vozataj náš drží na úzdě svou dvojspřež, potom jednoho z koní má krásného a ušlechtilého a z takového též plemene, ale druhý kůň jest plemene neušlechtilého a sám neušlechtilý. I jest tedy vozatajství u našeho vozu nezbytně něco obtížného a nesnadného.

A teď pokusme se vysvětliti, odkud pochodí názvy tvor smrtelný a nesmrtelný. Každá duše ujímá se všeho neoduševněného a těká po celém širém nebi vtělujíc se brzy v tu, brzy v onu podobu. Jsouc neporušena a okřídlena vznáší se ve výšinách a prolétá světovým prostorem. Která však perutí pozbyla, ta klesá, až dopadne nějaké pevné půdy, kde obyť svůj si vyvolivši a přijavši na sebe tělo pozemské, - které zdánlivě má svůj vlastní hyb z její síly - tvorem se zove v tomto celku,

---

² Phaidros, p. 246 A-249 C.

tato dvojice duše a těla, a sice tvorem smrtelným. Ale tvora nesmrtelným zváti, pro to není rozumného důvodu, vždyť nesmrtelnou nějakou bytost, která by měla duši i tělo, a to obé na věky spojeno, si jen smýšlíme, ježto jsme boha ani neuzřeli a myšlením dostatečně nepostihli. Leč s tím si hlavy nelámež a nechme platiti to slovo, a vysvětlemež příčinu ztráty peří, proč ono s duše opadává. A ta jest takováto :

Peruti mají tu vlastnost, že tíži zvedajíce povznášejí ji tam, kde jsou sídla bohů, a mají také ze všech částí těla největší podíl na božskosti. A božské jest krásné, moudré, dobré a vůbec jen ušlechtilých vlastností a těmi se hlavně živí a sílí peruti duše, kdežto ohyzdností, zlobou a neušlechtilostí hynou a se maří.

A Zeus, onen velkovládce v nebi, řídě svůj okřídlený vůz, jede první, vše řídě a na péči maje, za ním pak jede řadou voj bohův a demonův, rozřaděný v jedenáct oddílů. Hestia totiž jediná neopouští paláce bohův - ale ti ostatní, co jich zbývá do počtu dvanácti bohů, každý jede v čele svého tému, kam byl postaven. A tam pod klenbou nebeskou jsou mnohé a blaživé pohledy a rozjezdy, po nichž pokolení šťastných bohů se stáčí a každý z nich opatřuje si zde svou blahost. A za ním jde, kdo právě chce a může, neb závist stojí stranou mimo tento sbor bohů.

Když pak se ubírají k hodokvasu, vyjíždějí vzhůru již příkře k vysoké klenbě nebes a tu spřežení bohův, kde oba koně lze stejně dobře ovládati, snadno vyjíždějí, ale spřežení ostatní jen stěží. Zde totiž ten kuň zlý bere převahu k zemi se níže a tíhou svou dolů tlačí, má-li jej který z vozatajů špatně kázněného. A tu pro duši nastává úporná práce a zápas.

Ty tak zvané nesmrtelné duše, když na nejvyšší bod se dostaly, vyjevše nad klenbu, stanou na temeni nebes a tu, jak zde stojí, otáčivý oběh s sebou je nese a ony patří na věci nadnebeské.

A tento nadnebeský prostor posud nikdo z básníků pozemšťanů nedovedl opěvati podle zásluhy, aniž kdy dovede. A vypadá to tam takto: — zdeť dlužno si dodati odvahy a pravdu pověděti, jmenovitě, když jsme si učinili pravdu předmětem výzpytu.

Bezbarvá, beztvará a nehmotná opravdová podstata jest jediné patrna lodivodu duše - rozumu a zde také jest ono místo, kde podstatou se obírajíc sídlí pravé poznání. Poněvadž pak mysl boha živa jest rozumem a nezkaleným poznáním - rovněž i jakož každá jiná duše, již jde o získání toho, co jí náleží - raduje se, vidí-li občas podstatu věcí. Tu patřením pravdy sílí a cítí blaho, až ji zas otáčivý pohyb zpět kruhem přivede na totéž místo, kde byla dříve. A v koloběhu tom vidí spravedlnost samu, vidí i rozvahu, vidí též poznání, ale ne to se tvořící, ani ono, jež v jednom člověku je snad takové a v druhém jiné o tom, co my nyní si zoveme skutečností, ale poznání ono, které vystihuje podstatu samu. A uzřevši i ostatních věcí jejich bytnost a nasytivši se, zpět pod klenbu nebeskou sestoupivši, domů duše se vrací. Tam když přišla, vozataj k jeslím koně postaví a ambrosii jim předkládá, ji pak nektarem napájí.

A takový jest život bohů. -

Co ostatních duší se tkne, tu ta, která za bohem těsně šla a vše činila, co on, vypjala hlavu svého vozataje v nadnebesí a byla s sebou uchváćena otáčením, třeba že koně se jí děsili, a ona jen stěží zřela podstaty věcí. Taková se teď hned vypjala, hned

zase klesla a ježto koně se plašili, jedno uzřela, jiné nikoliv. A ostatní všechny sice následují, toužíce dostat se nahoru, ale nemohouce proniknouti, jsou s sebou ve spodní vrstvě unášeny jako potopené, tlapajíce po sobě a narážejíce na sebe, poněvadž jedna druhou chce předstihnouti. A tu povstává poplašný zmatek a zápas a úzkostný pot se roní, kdy vinou voztajů tak mnohé přicházejí k úrazu a mnohým peří se zpřeláme a všechny s velkým žalem se vracejí, nestavše se účastny pohledu na pravé jsoucno a klesnuvše, živý jsou pouhým zdanem. A velký ten pospěch uzříti končiny pravdy jest odtud, že tam na oněch nivách jest přiměřená pastva pro nejušlechtilější část duše a tou že se živí síla perutí, zvedajících duši k výšinám. A tu platí zákon Adrasteie: která duše boha provázejíc uzřela některou z pravd, zůstává až do nové pouti bez úhony, a kdyby vždy s sebou putovati mohla, zůstane věčně neporušena. Jestliže však nemohla postačiti a neuzřela, a měvši neštěstí, tíhou zapomenutí a zloby ochromena, pozbude perutí a k zemi klesne, tu jest zákon, že taková duše se nevtělí do zvířecí podoby, ale že ta, která nejvíce uzřela, oduševní plod, z něhož vzejde muž oddaný buď moudrosti neb kráse nebo musám a lásce, ta druhá že se vtělí v krále ústavního neb válečníka neb velitele, třetí ve státníka, hospodáře nebo peněžníka, čtvrtá v otužilého gymnastu neb takového, kdo se zná v léčbě těla, pátá že bude míti život věštce neb kněze obětního, šesté duši pak bude přiměřen život básníka neb jiný nějaký život zabývající se napodobením, sedmé život řemeslníka neb rolníka, osmé život sofisty neb lidovce, deváté tyrana.

Mezi těmi všemi dostává se tomu, kdo spravedlivě životem

prošel, lepšího osudu, kdo nespravedlivě, horšího. Věc totiž jest ta: odkud která duše přišla, tam se nevrátí, až za deset tisíc let, poněvadž jí nenaroste dříve nové peří, ač není-li to zrovna duše nějakého vážného filosofa neb muže, který mládež miloval filosofickým přesvědčením. Takové duše v třetí periodě tisícileté, když třikrát po sobě týž život si zvolily, následkem toho opeřivše se, odlétají v roce třítisícím. – Ty ostatní však, dokonavše svůj první život, postaveny jsou před soud a byvše odsouzeny, jedny v podzemních žalářích vinu svou odpykávají, jiné rozsudkem vyzvednuty na některé místo v nebi, žijí tam životem přiměřeným jich životu ztrávenému v lidské podobě. V tisícím pak roce jedny i druhé, přicházejíce k osudí a volbě druhého svého života, volí si každá takový, jaký chce. A tu putuje lidská duše v tělo zvířete a ze zvířete, které původně člověkem bylo, zase přecházejí do člověka; jistě však do této lidské podoby nikdy nevejde duše, která pravdy nikdy nezřela, neboť člověk musí dovést chápati výraz pojmový, kterýž z četných názorův postupuje k jednotě soudem shrnuté. A to jest rozpomínání se na věci, které naše duše kdysi užřela s bohem putujíc, i tím povrhnuvši, co pro nás zde platí jako skutečnost i ku pravému jsoucnu se vynesši. Proto také právem jen duši filosofa dostává se křídel, poněvadž ona dlí, pokud jí lze, vždy svou vzpomínkou u věcí, při nichž bůh prodlévaje teprve bohem se stává. A který muž v takovýchto vzpomínkách důsledně žije, ten jedině se stává skutečně dokonalým, poněvadž prožívá vždy dokonalé posvěcení. Ježto pak stranou stojí všeho lidského snažilství a u boha dlí, spílá mu ovšem obecný dav bláznů, že však jest pln nadšení, o tom dav tušení nemá.

Tyto stránky, jejichž střízlivou krásu ocení každý vnímavý čtenář, vyvolaly novou orientaci starého biblického obrazu. Místo aby pozorovali skvělé úsilí křídel, Otcové se jali filosofovati o pádu křídel. Slovesa pterorruein,³ běžného u Attičanů, aby označili pelíchání ptáků, použil Platon na pád křídel a vybavil je významem morálním: v mythu Phedra vyjadřuje úpadek svobodné vůle, oproti pterophuein, jež vyjadřuje obnovu.⁴ Téhož významu se chopil Origenes, ve smyslu Platonově, ale přitáhl jej k určení do té chvíle neznámému.

Platonovi šlo jen o to, aby tlumočil myšlenku spiritualistní; povolí-li člověk nízkým pudům smyslové přírody, upadá a zhubí se; vzepře-li se jim a dá se vésti duchem, povstane a povznese se. Origenovi záleží však na něčem jiném: ospravedlniti zákon Prozřetelnosti, jenž učinil z našeho hmotného vesmíru žalář nebo galeje pro duchy vinné; vysvětliti odlišnost duchů podle toho, jak který se rozvine podle vlastní svobody; a tím postaviti mimo při Prozřetelnost Stvořitelovu. Třeba tedy v tomto Origenově pojetí roze-

---

³ Aristophanes, *Ptáci*, v. 106, 284.

⁴ Platon, *Phaidros*, p. 251 C; 255 D. – Pterophuein nalézáme též v Septuagintě Is XL, 31.

znávati dva prvky: theologický postulát, tvrdící prvotní rovnost všech duchů; filosofický poznatek vypůjčený od Platóna, s literárním rouchem, do něhož jest oděn.

Origenes nastoupil tuto cestu bera v odpor gnostický determinismus. Různé kosmologie, jež vypučely v druhém století pod vlivem Basilidovým, nebo Valentinovým, nebo Marcionovým setkávaly se v hrubém fatalismu, viníce božství ze všeho zla, jež jest na světě. Co postaviti proti tomuto pessimismu, ne-li do očí bijící fakt stvořené svobody? Takoví platonikové jako Philon a Numenius plně uznávali dosah tohoto faktu. Origenes jej ještě více zdůraznil. Příliš jsa proniknut námětem biblickým, prohlásil svrchovanou iniciativu tvůrčího Loga, ale k tomu neopomenul přijmouti fakt stvořené svobody, aby vysvětlil přítomnost zla. Ba šel mnohem dále v tomto směru, až zavedl hypotézu předem jsoucích duchů v dřívějším životě, aby zdůvodnil jejich nynější rozmanitost, ba dovolil si ještě podivněji bráti za svědka Písmo Svaté, aby podepřel tak křehkou domněnku. Tuto bizarní exegesi rozvinuje hlavně v *Peri Archon* I, VII, 4, edit KOETSCHAU p. 90. Origenes připomíná, že Jakob v lůně mateřském zápasil s Esauem a

přemohl ho *Gen XXV, 22, 26*. Jan Křtitel zatřásl se v životě matčině *Luc I, 41*; cf. *Jer I, 5*. Tu prý třeba uznati známku božského zalíbení. Nuže, každé zalíbení předpokládá zásluhu, dobytou duší: jinak Bůh by byl stranický a nespravedlivý. *Rom IX, 14; II, 11*. Tedy duše musela si tuto zásluhu dobytí v životě předešlém. Origenes netuší, že bere pravý opak myšlenky svatého Pavla.

Rozsáhlá origenovská synthesa, uložená již ve své nejprůkřejší formě v *Peri Archon I, VII; II, IX, 5, 6 et passim*, objevuje se znova, v souvislosti s mythem platonským v apologetickém spisu *Contra Celsum, IV, 40*, edit Koetschau, t. I, p. 313, 8–314, 2.

►Celsus nám řekne, že Mojžíš mluvil o Bohu velmi bezbožně, ukazuje, jak byl bezmocný hned od začátku, ba neschopný, aby přiměl k poslušnosti člověka, kterého utvořil vlastníma rukama. Odpovíme mu: Tím obviňuje Boha, že jest původcem zla, pod záminkou, že nemohl je oddáliti od jediného člověka dosti účinně, aby se nalézal na počátku našeho lidského rodu člověk, vyňatý ze zla. Vůbec apologeti Prozřetelnosti nejsou o tomto bodě za jedno; takto ve zvláštním případě Adama a hříchu budou filosofovati ti, kdož vědí, že v řečtině Adam znamená člověk a že když se zdá, že se Mojžíš zabývá Adamem, pojednává vlastně o přirozenosti a přidržuje se lidské povahy vůbec. ►V Adamovi, praví Písmo, všichni umírají◄ a: ►Všichni byli odsouzeni k podobenství viny Adamovy.◄

Božské Písmo tady nemá na zřeteli jednotlivce, nýbrž celý rod. Vskutku v kontextu, který se zdánlivě týká jednoho, kletba, vynesená na Adama, jest všem společná; a výrok proti ženě vztahuje se na všechny ženy bez výjimky.

Člověk s ženou, vyhnaní z ráje, oblečení v sukni z koží, jež Bůh dal hříšníkům pro hřích lidí: v tom jest skrytý, mystický smysl, vyšší než u Platona, který popisuje pád duše, ztrácející křídla a padající tady na zemi, až najde pevný základ.«

V těchto kožených sukniích, jimiž Bůh zobláčel naše první rodiče, Philon se nebál viděti označení samého lidského těla. Philon, *Quaest. in Gen.*, I, 53. Viz Cadiou, *op. cit.* p. 62. Tento výklad nedošel obliby u Otců, kteří ho vůbec neznají nebo jej odmítají. Origenes jej zná; ba dává mu přednost před exegezí, která vidí v smrtelném stavu nahodilou příhodu těla, nikoliv jeho stav prvotní. Ale neodvažuje se přijmouti jej za svůj a pokládá jej za ne zřejmý. Origenes, *In Gen.* III, 21; PG, XII, 101 AB. V jedné homilii k Levitiku přidržuje se obecné nauky v její formě nejobecnější, a nevidí v tomto biblickém tvrzení nic jiného než výzvu k životu podle ducha, ne podle těla. *In Lev.* H. VI, 2, PG, XII, 469. V tom jest poslušen smyslu křesťanského, který jej přivádí zase k bibli a nedovoluje mu přidržovati se Platona.

Plato nezatahoval do své básně Prozřetelnost, a to se

asi Origenovi líbilo. Pojal akt slavnostního projevu, obnoveného Platonem, v jiném rámci: člověk jest zodpověden za to, co zvolí. Platon, *Resp.* X, 617 E: Aitía heloménu Theòs anaítios. Ztráta křídel jest osobní dobrodružství, které každý člověk opět a opět prožívá na vlastní účet. Origenes nezdá se míti jasný pojem o hříchu, spáchaném prvním člověkem, jenž přešel na celé lidstvo. Přes to vidí ve vypravování Genese hlubší smysl než ve skvělém mythu Phaidra, nebo v mythu Republiky; a k tomuto závěrku dospívá i v témže díle *Proti Celsovi*.

Vytknův v Starém Zákoně stránky, vztahující se na demona: stránky Mojžíšovy o pádu Adama a Evy Gen III.; o zhoubci Exodu XII, 23; o smírčím kozlu Levitika XVI, 8. 10.; stránky o synech Belialových v Soudcích XIX, 22; XX, 13.; stránky o Jobovi I, 6–II, 7.; XL, I, 20.; stránky Ezechielovy (XXVI–XXXII) o faraonovi, o Nabuchodonosorovi, o knížeti Tyrském; stránky Isaiášovy XIV, 4 Sqq., o králi Babylonském; – Origenes konstatuje, že tyto stránky jsou plny poučení o tom, jak přišlo zlo na tento svět; rozvinutí to přivádí ho ke zmínce o křídlech ztracených. Origenes, *C. Cels.*, VI, 43–44, édit Koetschau, t. II, p. 114, 14–115, 15.

► Tyto stránky jsou plny poučení o zlu, o jeho principu a jeho genesi (zrodu); ukazují, jak jisté bytosti, ztrativše svá křídla a pustivše se v šlépějích toho, jenž první ztratil svá křídla, přivodily zlo na svět.

Nebylo možno, aby tomu stejně bylo s dobrem z podstaty a s dobrem z nahodilosti a z nepředvídanosti. To nesmí nikdy chybět člověku, který přijímá chléb života vzhledem k vlastnímu zachování, řeknu. Bude-li někomu chybět, stane se tak jeho vinou, protože nedbal míti účast na chlebě života a na pravém nápoji, jímž se stačí krmiti a napájeti, aby si opatřil křídla, podle slova velemoudrého Šalomouna, jenž řekl o člověku vpravdě bohatém⁵: ► Opatřil si křídla jako orel a navrací se do domu pána svého.◄ Neboť Bůh, jenž umí přivést k dobru i účinky zla, jistě postavil na některé místo tohoto vesmíru ony velké zločince a odvodí z nich naučení ctnosti pro ty, kdo by chtěli zápasiti správně, aby jí dobyli. Takto přezkoušení jako zlato v ohni vinou těchto zlých a učinivše všechno, aby nepřipustili do své rozumné přirozenosti nic, než co by bylo dobré jakosti, ukázavše se hodnými vystoupiti k božskému přebývání, budou vyzdviženi Slovem až k svrchované blaženosti, a řeknu, až k vrcholu všech dober.

---

⁵ Toto dovolávání se Septuaginty *Prov. XXIII, 5*, není šťastné. Podle hebrejštiny neběží o člověka vpravdě bohatého, ale o bohatství, jež se utrácí a jež zklamává člověka lakotného: ► Bohatství si připíná křídla a jako orel odlétá k nebesům.◄ Překlad Bible Svato-Václavské zní takto: ► Nepozdvihuj očí svých k zboží, kteréhož míti nemůžeš: nebo udělá sobě křídla jako orličí, a zaletí k nebi.◄

Ale ten, jenž v hebrejštině nazývá se *Satan* a jež v řečtině někteří jmenují spíše *Satanášem*, podle přeložení z řečtiny znamená *protivník*. Kdokoliv se rozhoduje pro zlo a pro život řízený zlem, kdokoliv zvolí opak ctnosti, jestiž Satanem, totiž protivníkem Syna Božího, jenž jest spravedlnost, pravda, moudrost. Podle všeho protivník ten jest prvním, jenž tehdy, kdy vládl všude mír a blaho, ztratil svá křídla a vypadl z blaženosti...«

Origenská nauka o preexistenci duší vyzdvihuje velmi delikátní otázku. Jak zladiti absolutní tvrzení Origenova o těchto duších, jež samy utvářejí svůj vlastní osud, s jeho neméně absolutními tvrzeními o převážné účasti Boha v díle spásy člověkovy?⁶ Podle Origena by se zdálo, že duše se rodí s křídly, že křídla ta náleží k samé ústavbě jeho přirozenosti, že mohou po své libosti používatí těchto křídel, aby si získaly zásluhy a mohly tíhnouti k Bohu, nebo je ztratiti provinami a padnouti k zemi. Tato nauka jest vpravdě předmluvou k pelagiánskému naturalismu, a chápeme svatého Jeronýma za doby pelagiánského sporu, an píše příteli Pelagiovu: »*Doctrina tua Origenis ramosculus est*«. (Nauka tvoje jest origenskou odnoží.

---

⁶ Viz *Peri Archon*, III, I, 18–20, édit. Koetschau p. 229–234; Origenes tam komentuje *Rom.*, IX, 16 s odkazem na *Ps CXXVI*, 1; *Phil.*, III, 14; *I Cor.*, III, 6, 7; *Phil.* II, 13.

Sv. Jeroným, Ep. CXXXIII, 3. Ad Ctesiphontem). Jinak zase svatý Augustin v téže době mohl napsati k naučení Orosovu podstatné stránky (*Ad Orosium contra Priscillianistas et Origenistas*; PL, XLII), kde vytýká různé omyly Origenovy, aniž ho sblíží s Pelagiem.

Že oba tito církevní učitelé se tak rozdílně staví k origenismu, nebylo by to prostě různými hledisky vzhledem k osobám, jimž psali?

Svatý Jeroným měl před sebou dopisovatele jménem Ktesiphona, žáka pelagiánského stoicismu, který popíral prvotní hřích a jeho následky. Jak s pevností tak s jasnovidností ukazuje mu Pelagia, jenž nastupuje bludnou cestu, po níž šel již Origenes. Neboť Origenovi jevil se prvotní hřích jakýmsi dluhem osobním a ne dědičným. Viz *In Rom. L. V, 1, 4*; PG, XIV, 1011, 1029 BD atd...

Svatý Augustin neměl obraceti Orosa, a bez pochyby si povšiml, že morální učení Origenovo šťastně se stavělo proti jeho kosmogonickým snům. Ušetřuje ho výtek, jichž důležitost právě neviděl, a omezuje se na otázky chvíle, vyzdvižené bludem priscilliánským. Ostatně svatý Augustin věděl velmi dobře a připomíná často výmluvně, že duše má křídla.

V *Enarr. in Psalm.* LIV, 8; PL, XXXVI, 633 praví: *Fit hoc, Fratres, et surgit...* Stává se to, Bratři, i vzbu-
dí se obyčejně v duchu služebníka Božího touha po
samotě, a to nikoliv z jiného důvodu leč z návalu sou-
žení a z pohoršení, i dí: *Kdo mi dá křídla?* Vidí, že
jest bez křídel, anebo spíše, že má křídla spoutána?
Není-li jich, buďtež dána; jsou-li spoutána, buďtež roz-
vázána: neboť i ten, kdo křídla ptáku rozváže, buď že
mu dává anebo vrací jeho křídla. Neboť neměl jich
jakožto svých, nemoha jimi létat. Spoutaná křídla
na obtíž jsou«.

Mezi oběma latinskými doktory není v základech
žádné neshody; u obou jsou však různé okolnosti. Co
se týká Origena, nikdo si nemůže lichotiti, že by svedl
v přísnou jednotu jeho po sobě jdoucí tvrzení.

Uvedeme ještě text, který poslední vydavatel *Peri Ar-
chonu* myslel, že může přijmouti do osnovy díla, což
jeho předchůdcové nebyli učinili. Opravdu, možno
pochybovati, zda bylo správné takové rozhodnutí,
neboť tento text nenáleží latinskému znění Rufinovu
a není, co do celku, zaručeno jako citát Origenův. Ale
o jeho origenském inspiraci není žádné pochyby. Text
ten, jak můžete čísti v pojednání svatého Řehoře Nys-
senského o *Duši a vzkříšení*,⁷ zní takto:

Slyšel jsem od některých, kdož rozvinují tyto theorie, že jistí národové duši jsou uchovány ve zvláštní správě, vedouce vlastní život v očekávání svého spojení se s nějakým tělem. Taková jest jemnost a hbitost jejich povahy, že jsou strženy do převratů vesmíru; to, že duše, ztrácející svá křídla, jsou zaváděny do těl, jest účinkem jisté náklonnosti k zlému; a nejprve do těl lidských; potom, sníženy stykem s nerozumnými (nemoudrými, zpozdilými) vášněmi, byvše připuštěny do řady (k hodnosti, k důstojenství) lidí, zhovadují, a pak upadají až k tomuto životu fysickému a necitelnému (bylin). Takto přirozená jemnost a hbitost, jež charakterisuje duši, nejprve ztěžká a ochabne, až padne do těl lidských, kde jsou uvězněny za trest jejich zvrhlosti (převrácenosti); potom, když rozumná mohutnost pohasne, žijí v hovadech; pak jest jim odňata přednost smyslů, a účastňují se již jenom necitelného života bylin. Po tomto putování mohou opět znovu vystoupiti po týchž stupních a býti dosazeny do sídel nebeských...

Mohou z této pozemskosti znova nabyti výšin, a to ctností, která jim vrací křídla. Shůry pak vinou, která jim zuráží křídla, upadají až na zem, združující se s hrubostí hmotné přírody.

Jest to zřejmě odezva platonská, více ještě než v *Contra Celsum*, možno říci doslovnější. A k Řehoři Nysenskému jistě se dostala skrze Origena, ač není-li to přímo zkrácené, »spisovatelsky«
přizpůsobené podání výše uvedených stránek Platonových.

---

⁷ PG, XLVI, p. 112 C–113 A. 113 C – Origenes, *Peri Archon*, édit. Koetschau, p. 102, 103.

Citáty, jimiž jsme nešetřili, podávají dostatečně vývoj pojmu »křídla duše« v křesťanské myšlence a v křesťanském jazyku u Origena i po něm. Textů, jež jsme hned na začátku vybrali z Bible, kde se tohoto básnického obrazu používá k líčení duchovního pokroku, bylo málo alexandrinským doktorem povšimnuto. Nasetkali jsme se s nimi ani v *Peri Archon*, ani ve výborných pojednáních *O Modlitbě* a *O Mučednictví*, ani v osmi knihách *Proti Celsovi*, ani v *Komentáři na svatého Jana*. A přece Origenes je znal: důkazem toho jsou homiletické zlomky na Jeremiáše; ale v místech těch není zpracována oposice růstu křídel a po vzletu k výšinám ztráta křídel a pád k zemi. Tento dvojitý pohyb jest vlastně ohlas z Platona. K tomu ještě jest naň roubována nešťastná theorie, kterou nemůžeme přičítati na vrub Platonův: trestné pojetí hmotného vesmíru, přetvořeného v galeje duší. Origenes jest dalek toho, aby ji přisuzoval Platonovi. On ji vyzvojuje ze Svatého Písma: viděli jsme, jaký zdar přináší takové znásilnění svatého textu. Neboť ve skutečnosti nelze takové pojetí odvoditi ani z Platona, ani ze Svatého Písma, třeba je přičítati jeho dobrodružnému spisovatelskému duchu, jenž často »bánil« a tak zapuzoval s gnostickým determinismem

každou božskou predestinaci (předurčení) a požadoval jenom na pouhém cviku stvořené svobody celé tajemství lidského určení (osudu).

Vidíme, jakého přečišťování potřebuje cán origenovských nauk, aby byl vybaven drahý kov. Vetchou teorií preexistence, prvotní to vadu systému, bylo by třeba nejprve vyloučiti. Ztrátu křídel možno uplatniti na poklesky lidské svobody, s kterézto náhodnosti možno snadně přijíti k pádu prvního člověka. Dar křídel, jejich růst, jejich možná náhrada, dlužno převésti na svobodnou iniciativu Ducha Svatého.

Stanoviska tuto naznačená jsou vlastně návratem k cestě Klementa Alexandrijského,⁸ který před Origenem žádal si býti »okřídlen Duchem Kristovým, aby letěl k nebeskému Jerusalému«; návratem k cestě svatého Methoděje Olympského,⁹ který po Origenovi též se inspiroval mythem z Phaidra, aniž v něm hledal něco jiného než úctu k ctnosti, pozdvihující duši, a hrůzu před hříchem snižujícím; návrat k obecné cestě křesťanské myšlenky, od níž se Origenes tak často uchýloval.

Z franc. (Adhémar d' Alès) J. F.

---

⁸ Klement, *Strom.*, I, I, 4. 3, édit. Stählin, I, II, p. 5, 7-9; IV, XXVI, 172, 2, *ibid.*, p. 324, 24, 27.

⁹ Methoděj, *Hostina panen*, VIII, 1, 2, édit. Bonwetsch, p. 81, 4-82, 16.

Redakční poznámky konkordanční.

Křídly se duše *povznáší* z rmutu země k Bohu. Neboť »kde se podává *vznešenost*, tam jest Pán«, praví v *Didaché* neznámý spisovatel hned v prvním století po Kristu. Základní morální živel povznešenosti souvisí s uměním, krásou, čistotou. Čtete v konkordanci slavnou Baudelairovu báseň *Élévation*: »...Štasten, kdo může křídlem bujarým vzlétnouti k nivám světlym a jasné pohody; jehož myšlenky jako skřivánci povznášejí se k jitřním nebesům svobodným vzmachem...«

Stejně Ramón Gomez de la Serna v *Zázračném lékaři* činí »povznášení mysli« podmínkou léčení od mikrobu sebevraždy. Nesmí nám vaditi, že »moderní katolíci nenávidí Umění nenávidí divou, krutou, nevysvětlitelnou... Že se plaší před krásou jako před pokušením k hříchu, ba že se jí lekají jako samého hříchu, a že smělost genia děsí je stejnou měrou jako gestikulace Luciferova. Že vynakládají svou zbožnou moudrost k zažehnavání vznešena«. (Leon Bloy.)

Což není povznešenost mysli (*Sursum corda*) zvláště zdůrazněna slavností Nanebevstoupení? Jest to patrné z řeči svatého Epiphania na týž den: »Dnes na den

Nanebevstoupení Páně vše největší radostí se naplňuje. Neboť an Kristus slávouplně nebe otevírá, jemným vzduchem vzhůru se ubírá, pozemšťana nad nebes vznešenou klenbu *povznáší* a všem tvorům andělským nekonečnou radost způsobuje: poskytuje nám divadla dosud nevídaného, že tělesná schrán naše na královský nebes trůn posazena jest.«

Albert Delacour:

Církev zítřka.

(Z franc. J. F.)

Vše, co žije duchem, oslavovalo toho, jehož lidé dob olympických byli by bývali nazývali »božským Ibsenem« a myšlenka přirozeně směřuje k řešení jedné z nejstrašnějších hádanek, jaké kdy byly položeny před vědomé človehčenstvo; chci mluvit o oné scéně plné tajemství, v níž ve jménu samého Ibsena Maximos z C í s a ř e a G a l i l e j s k é h o předpovídá Julianovi příští třetího království, jež má »absorbovati Císaře i Galilejského«, povznésti jak tělo tak ducha, usmířiti strom poznání Ráje a strom víry Golgoty.

Mnoho se napokoušeli o výklady. Přihlížíme-li jen k prohloubení myšlenky Ibsenovy, není snad ani jeden dobrý. Což pyšný, nadutý Norvéžan nám již nevyčítal, že mu připisujeme hloupě a zpozdile symbolismus, jímž jeho pozitivní a akurátný duch opovrhne? Snad zcela jednoduše chtěl zpracovati dějiny a vložit v ústa mystika ze IV. století theorii, drahou velkým pohanským mystikům oné doby. Avšak i přes tuto výhradu nepřestává býti méně pravdivo, že theorie třetího království odpovídá určitě moderním tužbám. Hovoří se všude o přeměně takové, že, abychom podobnou zjistili, bylo by třeba zajíti až do časů, kdy rybáři kafarnaumští a

žáček rhetora Gamaliela popadli do svých slabých rukou svět s jeho filosofy a jeho sofisty, s jeho Cæsary i staletými aristokraciemi, s jeho kněžími, umělci a jeho davy, opojenými antickou krásou, a přemístili jeho osu tak, že celá ona civilisace, jež, aniž by čemu z nich dala zahynouti, vstřebala v sebe všechny civilisace věků minulých, rozpadla se v trosky, a že zbyla z této společnosti mrtvé pouze oslňující, avšak nejasná vzpomínka.

I.

Ve velké krisi, již prožíváme, utvořily se mnohé proudy mínění. Nejbázlivější praví: »Zůstaňme tak, jak jsme.« Byly pouze dva věky na světě. První království počalo zmirati v den, kdy Apoštol Petr zvolal před starou Synagogou: »Nedoufejte, že nás umlčíte. Nemůžeme mlčeti!« A doraženo bylo smrtící ranou, jakmile hlava sofisty Eugena padla pod sekerou katanů Theodosia Velikého. Ted' jsme v druhém království. Očekávejme soud poslední!«

Nejsmělejší, klamu se, ti, kteří se zdají býti nejsmělejšími, prohlašují zjevně, že křesťanství bylo pouze čímsi nahodilým, že druhé království to bude vymeteno větrem budoucnosti, a že nastolena bude zase veliká tradice pohanská a naturistní, sen krásné rozkoše, přerušovaný nesmyslnými výstřednostmi několika šílených židů a hysterickými křiky na-

zarejského sprostého davu. Toť velká křížová výprava na ruby posledních dob, odvěta Akvileje, pomsta mostu Milviova, na němž vznášejí se neviditelné, i pro jejich žáky, fantomy Maxencia, Eugenia a Juliana Apostaty. A jako bychom již slyšeli, kterak nejnedočkavější a nejnetrpělivější, usuzující, že zápas jest ukončen, propukají ve vítězoslavný křik Atheňanů v prvních hodinách Cheronee: »Pro následujeme je až do Macedonie! . . . Ano, až k tajemnému prameni, odkudž galilejská bystřina vytryskla na svět, nesmírnější než Xerxes, prudší než Hannibal. Západ západníkům, dědicům Miltiada a Scipiona Afrického!«

Zajisté, měli snadnou práci až dosud, ti novopohani, proti dnešním degenerovaným stoupencům Pavla Tarského a Augustina Hipponského, kteří si příliš ještě o sobě myslí, že se udrželi neporušeni za svými zubovitými hradbami. Avšak domnívají se skutečně, že nemají opravdu s nikým jiným co dělati? Jen strpení! Jsme toliko v prvních hodinách bitvy. Nechť rozjímají o slovech Maximových! Nechť dají pozor na třetí království!

Především, jaké to bolestné a skoro neuvěřitelné divadlo pro duši katolickou, má-li viděti, kterak tato úžasná idea křesťanská, jež zplodila největší filosofy, nejobdivuhodnější tribuny, nejznamenitější spisovatele, jen abychom ze mnohých stovek neuváděli než Jakuba Jerusálémského, Pavla Tarské-

ho, Jana z Pathmu, Irenea, Tertuliana, Athanasia z Alexandrie, Ambrože Milánského, Augustina Hipponského, Jana Zlatoústého, Martina Tourského, Františka z Assisi, Antonína Paduánského, Tomáše Akvinského, Řehoře VII., Řehoře IX., Bonifáce VIII., Danta Alighieriho, Vincence Ferarského, Lva X., Paskala - má-li viděti, pravím, kterak tato úžasná idea křesťanská již neinspiruje leda Didony, Drumonty, Etourneau-y a Feuillety.

A tak se ani nedivíme, že zápasníci novopohanství před tolikou bídou a takovým úpadkem prohlášují s nezvratným ujišťováním: »Starý strom Golgoty odumřel. Království těchto lidí navždy pomínulo!«

Ano, těchto lidí! Připouštím! Avšak, kdož jsou oni? Jim-liž prokazujete čest a předpokládáte, že velcí ti nazareové a velcí katolíci, tyto duše silné a neporovnatelné, jež povznášely se zázračným úsilím vůle až k závratným vrcholům, odkudž počíná se spatřovati Absolutno, k nim že by se znali jako k svým zákonitým uředníkům? Dejte si pozor! Dejte pozor na třetí království!

II.

Když splnil se křesťanskou revolucí sen Jasnovidců z Israele a Judeje, jednalo se o to, aby vyprostěno bylo úplně z toho, co uředníci Ukřižova-

ného z Jerusaléma nazývali »Světlem«, tím Světem, jenž nepoznal Slova, tím Světem, jehož knížetem je Satan. - Ukřižovaný pevně stvrdil, že »vyvrhl Knížete tohoto Světa«; avšak ponechal svým apoštolům péči o to, aby zničili jeho Dílo Pýchy a Síly, nastolené Rajským Hadem a Kajnem, tento zázračný Chrám Rozkoše a krve, jenž zacláněl »Dítkám Božím«, aby nemohly patřiti na Nebe. Chrám jerusalémský, srovnaný se zemí až do základů, byl symbolem této zkázy Přítomnosti, na jejíž troskách měla vykvésti Budoucnost.

Avšak zápas byl hrozný a velmi dlouhý. Tři věky po »krvavém Pátku Golgoty« kříž skrýval se ještě v katakombách a pobuřující jméno Ježíšovo tajilo se pod symbolickým ichthys.

Muselo v nich býti velmi mnoho hodin pochmurné sklíčenosti a malomyslnosti, v níž i nejexaltovanější pozvedali zoufalé zraky k nebi, hledající v prostorách nezměrných bílá křídla trubačů s hlaholivými trubami, heroldů to Posledního Soudu.

Pak po triumfu skoro nenadálém bylo třeba obhajovati krok za krokem dogma, tajemné »perly« »kázání na Hoře«, jež odpoutaná smečka prasat řeckých a římských, Císařů a Sofistů, Ariánů a Pelagianů chtěla nohama pošlapati. Skoro ještě dvě století křesťanství katolické a anticesarské bylo pronásledováno způsobem neméně krutým a dojistá nebezpečnějším než ve stoletích zjevně pohan-

ských. Po druhé viděl svět, kterak »Dítky Boží« porušovány jsou »Dítkami Lidí« jako za časů Noemových; a ohavnost spuštění byla tak veliká ve svatyni, že když Barbaři objevili se v odsouzené Říši, katolíci považovali tuto ránu za druhou Potopu.

Vše jakoby znovu začínalo. Církev jala se dobývati Barbary se svou obvyklou trpělivostí a svým geniem, svým srdcem. Byl to děsný čas. Místo Potopy jediné měli občasné přílivy vpádu. Když Anglo-Sasové byli obráceni k Evangeliu, Dánové právě zpívali v klášteřích »mši oštěpů«; sotva Merovingové se pokřest'anili pod nástupci Dagobertovými, již Karel Martel objevil se se svými austras-skými vasaly, obrněnými železem, z nichž dělal svatokrádežné biskupy, žijící v mnohoženství.

»Římský Mammon« opět se objevil s Karlem Velikým. Nová Říše chtěla pohltit Církev jako Říše stará. Vnukové Karla Velikého, krásné karlovingy Theodora a Marozia přivedli papežství do hrozného stavu ponížení. Zakladatel Svaté Říše, Othon Veliký, nastolil trýzněním Benedikta V. protikřesťanské dílo germánských Cesarů. Jindřich III. Gibelin mohl si lichotiti, že znovuvzkřísil Augusta.

Od Řehoře VII. k Řehoři IX. dva a dvacet papežů zápasilo po tři století na život a na smrt, a většina, až ku zničení s těmi strašnými obrněnými dědici Cesarovými, kteří se jmenovali Jindřich IV., Frid-

rich Rudovous, Fridrich Hohenstauf, aniž bychom mluvili o Albingenských, kteří zamýšleli pomstít Lucifera z podvodníka Ježíše, o Lolardech, kteří kázali Antievangelium, o Turcích, kteří chtěli překročit Bospor, o Mongolech, kteří chtěli vyklidit step.

Jaký to nesmysl, mluvit o tyranii Církve ve Středověku. Nikdy nebylo na ni tolik dotíráno, nikdy nebyla tak těsně obklíčena: jen v největším nebezpečí života procházeli legáti Evropou, a jestli byly hranice pro čarodějníky a kacíře, bylo více šibenic a mučireň pro vyslance »služebníka služebníků Božích«.

A přece nikdy nebyla silnější a tak životáplná. Když nádherné jízdecko císařské ohýbalo jak uragan hlavu národů, když okázalé synody schismatických prohlašovaly, že »syn Belialův, jenž se pravil býti papežem«, chýlí se k pádu a svému zatracení, byly stále uprostřed trosek Moci shluky ubožáků, kteří se shromažďovali, aby poslouchali některého Františkána s kuklí, čtoucího encykliky »Našeho Pána Apoštola«; načez vkládali kříž na své šaty a vrhali se proti oštěpům a kopím »pro ubohý lid a svatou římskou Církev«, očekávající Království Boží! Avšak ještě nepřišla hodina.

Stalo se však přece, že ku konci XIII. století Církev, jež zápasila bez přetržky od dvanácti set let proti překážkám, bez ustání se znovurodícím, jakoby vstupovala v plnost pokoje. Fridrich Hohen-

stauf, tento Antikrist, právě se kácel, když zápas dostoupil nejvyššího vrcholu, takřka ve vrchovatém vítězství, zasáhnut byv, jak se myslelo, Bohem, jak Antiochus Veliký, a orel Caesarejský padl na vždy s křídly zlomenými na březích Taglioza. Ve Francii svatý Ludvík právě umíral. Nemluvílo se již o kacířích. Víra rozkvétala v katedrálách. Chýlila se revoluce křesťanská ku konci? Měl se teď již svět znovustvořiti? Mělo se konečně objeviti »Království«?

III.

Myslelo se to předně, když svatý poustevník Petr Moronský stal se papežem pod jménem Celestina V. Tento jakoby byl pokračovatelem sladkého světlého snu rybářů gelilejských: »Milujte se, a to stačí!« Avšak bylo třeba počítati s pýchou, zatvrzelostí a nepřekonatelnou zlobou »Dítek lidských«. Pod jménem ze jmen smrtelných nejsladším tyranové klíčili jako hnilobné vegetace; Simonie trůnila vedle toho, jenž nechtěl ničeho míti zde na zemi. A Celestin musel se zříci v nejhroznějším zmetání nejušlechtilejší z lidských koncepcí. A tu objevil se člověk nebo spíše »Člověk« v pravém slova smyslu, v nejvyšších projevech naší přirozenosti. Byl to Petr Kajetán, Bonifác VIII., neporovnatelný. Kdo se odváží schýliti bez závratě nad hrob tohoto starce z Anagni, kdo dovede vyvážit nesmírné hlubiny

této duše a vyrvati tomuto strašnému nebožtíkovi tajemství třetího království?

Neboť on byl onen »bůh-císař«, »císař-bůh«, zvěstovaný Maximem Ibsenovým, v něm »vůle stala se sama sebe vědomou«! Protože lidé byli stejnou měrou slabí a zlí, protože člověčenstvo bylo pouze prachem, neschopným, aby sám sebe zorganizoval, chtěl býti Vůlí, Duší, Odleskem Nekonečné Krávy Božské. Chtěl uchopit svět do svých rukou, aby mu uložil a přikázal pokoj! Chtěl zlomiti moc Císařů, Králů, Vůdců, všech těch hrubých model, zapomenutých v ztroskotání starověkých bohů, aby nic nevkládalo se již mezi lidi osvobozené a Něho! a aby se k tomu došlo, jeho neukrotitelná vůle nezarážela se ani před výhni Florencie, zažehnutou divokou plebsí »Černých«, ani před kostnicí v Courtrai, kdež padlo do propasti rytířstvo Francie!

Kdo pochopí celé tajemství velkého Jubilea 1300, když Bonifác zjevil se zástupům pod aureolou trojnásobné tiary, v oslnivém jasu dvou obnažených mečů, jakožto Arcityp nového Království, živý a viditelný Ideál! To nebyla již smyslová krása Bakchanalií, jež chtěl vzkřísiti Julian Apostata, avšak Katolická Sláva u veškeré své nádheře, »Nový Jerusalém«, kde mystickou exaltací kázání, žehnání, hostin eucharistických, mystickým zářením papežského Říma, vykrášleného uměním Giottoovým, vznášejícího se v oblacích vůně kadidla, ustavičně

prochvívaného vyzváněním, zaznívajících varhanami a hymnami, zásobeného potravinami, obveselovaného hrami a mysteriemi, jakoby Pán viditelně zjevoval se srdcím a smyslům zástupův opojených, kteří volali: »Tohle jest tedy ten Ráj?« Okamžik zázračný, radost nadpřirozená, jež nemívala večera a jež nemívala zítřku!

Kterak to, že na apotheosu tak velebnou, blesků a hromů plnou, měl následovati tak rychle pád tak žalostný, jenž vyrval i Alighierimu, přece nepříteli Bonifáce VIII. a fanatickému přívrženci Cesara Alberta vznešený výkřik hrůzy ve dvacátém zpěvu Očistce:

E nel vicario suo Cristo esser catto
Veggiolo un' alta volta esser deriso
Veggio unnovellar l'aceto e'l fele.

»Vidím! Kristus jest zajat ve svém náměstku! Vidím! urážejí Ho po druhé! Vidím! obnovuje se ocet a žluč! Vidím! umírá mezi dvěma živými lotry!«

Který Dante, který Shakespeare poví nám důstojně o tom, kterak sřítlo se třetí království, o oné scéně úžasné, jež odehrává se na velkém náměstí Anagneském, když vítězná luza vojáků Nogareta a Colony přinesla triumfálně na veřejné náměstí toho, jenž byl Bonifácem VIII.? »Všichni se k němu přibližovali, jakoby to byl býval nějaký chudák,« praví kronikář; »a on k nim natahoval ruce své třesoucí, a upíral na ně své oči již třeslivé a potřhané:

Mám hlad pravil. Hle, po tři dni jsem ničeho nejedl, kéž mi někdo přinese kousek chleba, abych mu udělil své požehnání!«

A všichni mlčeli, nepohnuti, poslouchající, kterak pláče v tomto velkém tichu hlas Promethea poraženého, jenž chtěl jim dáti světlo! Všichni se tlačili k sobě jako před shroucením světa. Konečně chudá jakás žena pokročila kupředu a podala mu chleba, plačíc usedavě; a všichni jali se plakati.

Kterak onen prolhaný lišák, ona »němá modla«, jak Bernard Saisait nazýval Filipa Krásného, mohl zvítěziti? Není to odpovědí na tu hádanku, již nalézáme v ústech Maxima, v pátém jednání »Juliana císaře«?

»Jest toliko jeden, jenž po jistých intervalech objevuje se vždy v pokolení lidském. Podobá se jezdcí, jenž má zkrotiti v jízdárně bujného oře. Po každé kůň shodí jezdce. Okamžik a jezdec vsedá do sedla pevněji a pevněji, čím dál tím vycvičenější!«

Časy tehdy nebyly ještě zralé, neboť nestačí, aby byla jedna vůle; třeba, aby chtění celého vesmíru bylo v souladu, aby všechny věci splnily se ve svém času.

IV.

Církev katolická, jež dostoupila vrcholu svého vývoje r. 1300, vstoupila od té doby do nové pe-

riody. Její mysl se zatemnila, ztratila přesné, jasné vědomí sebe. Papežové mohli býti světci, učení, obdivuhodní; neměli již vůle. Sen Gibelinů se uskutečnil bez odporu ve světě křesťanském.

Brzy se řeklo: »Staří právníci římské, ocelí a železem obrnění feudálové z Aix-la-Chapelle měli pravdu. César musí panovati na zemi; papež jest toliko jeho nástrojem, Církev, jeho elitním četnictvem.« A Filip Krásný uvedl Klementa V. do Avignonu, pokořil ho, potupil ho, učinil ho směšným, znectil ho svými rozkaznými žádostmi stokrát více než políčky Colony ponížily Bonifáce VIII. Když Urban VI. »chtěl, jak jen možno málo chtíti«, nastalo velké schisma Západu, z něhož vybuchel protestantismus. Pontifikat Julia II. byl pouhým zábleskem v hluboké noci: Karel V. sevřel papežství v jeho hradě Svato-Andělském tlupami Bourbon-skými, takže hlad přinutil Klimenta VII., aby prosil o milost. Ludvík XIV., »král Velekřesťanský«, na nejnepatrnější záminku pronásledoval papeže právě tak dobře jako pronásledoval protestanty a ukládal rozkol svému kněžstvu! Napoleon, tento kolos pýchy a násilí, obnovil v osobě své Filipa Krásného; a ví se, co by se bylo stalo bez požáru Moskvy?

Řeklo se ještě: »Náboženství jest čistě objektivní. Není účelem jeho, aby o b r o z o v a l o a o ž i - v o v a l o lidstvo, avšak aby s p o ř á d a l o je vytvořením »Zákona«, jenž jest mimo nás. Tedy ne

dogma, nýbrž morálka, a není důvodu, proč by Církev měla býti!« Taková byla tendence Reformy XVI. století, a zvítězila ve mnohých zemích, protože ukájela choutky jak autokratické, tak partikularistní davu malých knížat nebo malé tyranské buržoasie. Avšak, toť čirá reakce pohanského myšlení; filosofové před Kristem nepravili nic jiného a pravdou jest, že nic nebylo snadnějšího Schellingům, Hegelům, Spencerům, než vynésti z útrob svých pantheismus stoiků, jakožto dozrání myšlenky Lutherovy a Kalvínovy. Proč se tedy měla zničit Římská říše? Jaký z toho prospěch? Má-li se potlačit »Veliká Vůle, usilující po Obnově«, tu lépe ocenil Markus Aurelius nejtiššího a nejspravedlivějšího ze všech lidí, než buržoasní politik Luther, jenž kázal vyhlazení »Herr Omnes«, a drsný Kalvín, jenž vzkřísil »Ananké« Athenských tragiků.

Totéž divadlo zase ve Francouzské Revoluci, jež nebyla po jistých stránkách ničím jiným než hrubým novým vydáním pohanských reakcí Reformy. A duch lidský stal se tak prostřední, že vyvyšoval a vychvaloval hloupoučké sprostáčky jako Lafayette, středoškolské pedanty jako Girondini, že se stavěly pomníky šaškovi, jakým byl Danton a že jediná »Vůle« Revoluce, onen Robespierre, jenž snad bez 9. Thermidoru »stal se něčím velikým«, zůstala pohřbena pod urážkami tupoduchého potomstva.

Jiní konečně praví: »Čtěte Evangelium. Dávejte císaři, což císařovo, a Bohu, což Božího. Náboženství jest něco čistě subjektivního. Dvě království existují, aniž by které mělo právo zasahovati v druhé!« Toť celkem theorie pravého Juliana Apostaty, neboť historie věčně znovu začíná; tak vyhlíží theorie moderních myslitelů a katolíci k ní lnou, aniž by viděli, nesmyslní, že jestli Bůh není vše, není nic!

V.

A tak nechť popatří se na historii světa od šesti set let a pozná se, že »Velká Vůle« jest zničena, že křesťanská obnova jest zadržena, že kde kdo zapomenul na tajemné slovo noční schůzky »Bytosti Nazaretské« s Nikodemem: »Musíte se znovu naroditi!«

Až kam se dostala Církev v celé této krizi, řekněme si to přímo, v celém tomto »kašovitém blátně«? Zmítá se jako »svět«, hledá svou cestu. Savonarola byl znamenitý tribun, avšak věděl-liž, co chtěl, on, jenž couvnul před »Zkouškou«, on, jenž povolil a kolísal v mukách? Lev X. byl podivuhodný politik, jako Lev XIII., avšak přece jen politik. Plebejci Ligy a jejich kazatelé byli hrdinští, avšak všechno, co vykonali, bylo jen hrubé a nízké (kolektivity samy na sebe odkázané nečiní nikdy než to), i museli podlehnouti Komediantovi s »bílým chocholem«, »Cyranovi z Bearnu«.

Od XVI. století až k Piu IX. papežství stále nachylovalo se k pádu: svedeno nízkými prospěchářskými zásadami Reformátorů Renaissance, učinilo se solidární s Císařem, ono, jež vidělo ho na kolenou pod deštivým nebem v Canosse. Kdo odváží se ji za to haněti? Přečkala a překročila krizi jako lidstvo celé, dělala bezpochyby, co nejlépe uměla, protože od Velkého Schismatu Západu nenašel se nikdo v Církvi, jenž by se odvážil a jenž by se mohl nazvati Bonifácem X.

VI.

A tak nechť přestane se opakovati, že Církev nedovedla ničeho vykonati, že skutečnost dokázala její nemohoucnost, že dospěla k zchátralosti a že nadešla doba, aby zemřela starobou!

Z čeho se to soudí, že jest tak stará? Církev jest naopak tak mladá, že neodvažuje se kráčet zcela samotna. »Císař« vzkříšený vzal ji jako dítě do vojítky a vede ji jako na provázku. Kdy pak tedy mohla projeviti svého ducha a pracovati na třetím království?

Asi jeden rok, největší část onoho roku 1300 (na něm pracovala) a zdálo se, že co nevidět svět se obnoví. Avšak tehdy »Vůle« byla jen nahoře a dav nechápal těch věcí. Dnes vše se změnilo. Vůle, chtění nepřichází již shora, avšak zdola. Zdá se, že velkými otřesy duní to v hlubokých vrstvách lidstva,

v těch oceánech myšlení, kde jako v oceánech přírody připravují se bouře.

Bude se to zapíratí do libosti. »Vůle všeobecná«, jak praví Maximos, »počíná si samu sebe uvědomovati.«

Bezpochyby jest ještě mnoho takových, ba nesmírná většina, třeba to přiznati, kteří, nevědomé opice Ramsa Velikého a Nabuchodonosora Velikého, lpí jako galejníci na starém poněti státu z dob prošlých, na »Socialismu« pantheistním, jenž vytvořil materialistické divy v Egyptě a Assyrii před čtyřiceti věky, - Memfidu, Ninive, Babylon, tyto kolosy těla a zlata, ryze první království, »zlatý věk«, snad, básníků pohanských, dle geniální hypotézy Revillouta - avšak jenž vyčerpán již v dobách Augusta, vynaložil své poslední úsilí ve »věku Antonínů«!

Pokud na nás jest, ponechme na pokoji tyto mrtvoly! Kdybychom dlouho k nim čichali, na konec nakazili bychom se morem hrobů, »spánkem smrti«. Jest toliko jediná pravda, a ta poznenáhlu vsakuje se a vniká do inteligencí, klíčí na dně srdcí a jméno její »Svoboda«! Nikoliv ona slepá a hnusná příšera, již viděli jsme tolikrát potáceti se v krvi a troskách, jakoby sama nevěděla, kam zavléci své rondo smrti! Avšak Svoboda absolutní bez mezí, úplné rozvinutí lidské bytosti, Svoboda, jež ví, kam jde, protože není než prostřednicí mezi člověkem a

Ideálem, totiž Krásou nekonečnou - jako »Slovo« pravilo o sobě, že jest zprostředkovatelem mezi člověčenstvem a »Otcem«. A ze spojení této Svobody naprosté, jež vylučuje každý nátlak a hmotné přinucení »nechť druhu jakéhokoliv«, a té Krásky naprosté, jež usmíří všechny vůle v jednu »všeobecnou Harmonii«, vytryskne Láska naprostá, Blaho všem, objeví se »Paraklet, jehož svět nemůže přijmouti«! A tak, právě jako Dobro absolutní může býti seskutečněno na zemi, »Trojice« bude seskutečněna v Člověčenstvu, a křesťanská Obnova dojde svého objektivního splnění. Ejhle, třetí království! A kdo je založí? Nástupce Bonifáce VIII.

VII.

Časy jsou bližší než jak se domýšlíme. Bezpochyby převrat, jehož bude třeba, aby se usmířila myšlenka Bonifáce VIII. se vším, co učiněno bylo šesti věky, nedovolí, aby dnes nebo zítra nastoupením tím pohnulo se bez otřesu tradicionelním řádem! Revoluce bude nutna, a k vůli této Revoluci povstane »Prorok«, jehož celý program shrne se do tohoto podivuhodného slova Petrova neduživci z Chrámu Jerusalemského: »Ve jménu Ježíše Nazaretského vstaň a chod'!« Taková událost není osamocena. Jedná se o nastoupení podobných událostí, o nichž Maximos mluví: »Jest toliko jeden,

jenž po jistých přestávkách objevuje se stále v lidském pokolení. Podobá se jezdcí . . . !«

Ještě více třeba pověděti. Zdá se velice pravdou býti, že všechna znamení jednosvorně věští, že jsme se octnuli v době prorocké. Vskutku, jak praví ještě Maximos: »Vůle všeobecná se odmlčela jako v očekávání!«

To jest neomylné znamení period prorockých. Všichni dovolávají se velkým křikem: »Člověka! Člověka chceme, aby nás spasil, byť by musel nám nohu na hlavu vložit!« Jako Richard III. křičící na útěku z Bosworthu: »Koně! koně! korunu svou za jednoho koně!« a zatím vůle jakoby byla odstraněna v pokolení lidském až do dne, jenž byl stanoven před věky. Tak když Israeliti utíkali jako divoké stádo před Amalekity a Madiánskými, a když jméno Boha bylo skoro vyhlazeno s povrchu zemského, anděl Boží povolal Gideona, syna Joasova, nejnepatrnějšího z domu Abiezerova, jehož rodina byla nejskrovnější z rodin Manassesových, a řka mu: »Pán s tebou, o nejsilnější z lidí!« vydal Madianity jeho meči. Stane se znova, co se stalo za časů Panny Orleánské. Říká se obecně, že to byla dívka, jež osvobodila Francii od Angličanů a že byla upálena Církví. Všechno to nic neznamená. Johanka z Arku byla »prorokyní« v plném smyslu slova. Objevila se v době ohavné, mrzké, kdy nic se nezdálo silné než hrubé násilí, kdy Církev jakoby se strojila rozpad-

nouti se v posledních křečích ve Veliké Schisma, kdy papežství Martina V. upadlo v hluboké opovržení, kdy jméno Boží bylo pouze prázdným zvukem. Válka stala se stavem normálním, jakýkoliv ideál byl snižen, a drsností mravů couvnulo se velice za doby historické. Johanka z Arku byla, abychom se správně vyjádřili, uprostřed všech těchto hrůz »zrovna odleskem Božské Spravedlnosti«. Projevila svou skutečnou moc. Ký div, že byla nenáviděna Světem, zapřena rytíři-zbojníky, prokleta biskupskou aristokracií schismatických koncilů, upálena vladařem Bedfordem, tímto pochmurným vtělením sveřeposti a pýchy XV. století? Proto přese vše nesplnila méně důstojně svůj úkol. »Descensus Averni«, kdež sřítilo se »druhé království« od dob Bonifáce VIII., když přestal, byla prvním činem obrozeného papežství slavnostní rehabilitace prorokyně; a Julius II. a Lev X. byli možni; »všeobecná vůle« počala se stávatí vědomou samé sebe.

Proto také epopea Panny opřilbené, jež »vykonala vše, co chtěla«, tvoří hlavní událost v dějinách věků moderních, a sama velká postava Napoleona, jenž nedovedl »ztělesniti vůli všeobecnou r. 1815 a jenž byl poražen u Waterloo, že se rozpakoval jedinou hodinku«, bledne před ní. A přece, ačkoliv Johanka z Arku měla »vůli«, »ona nevěděla«, jak věděl Bonifác VIII., jednala instinktivně, po vnuknutí svých »hlasů«, skoro slepě. Avšak co se stane,

až se objeví »nový Alexandr«, až konečně »jezdec vskočí do sedla koně splašeného«, ten, jenž bude vědět lépe než Bonifác VIII., jenž bude chtít více než Bonifác VIII. a »jenž se nepoděsí, když uvidí, že se Grouchy neobjevuje na bojišti Waterlooském«, neboť nebude čekatí ničeho od lidí? Ten, jenž zvěstuje třetí království.

Čím budou před jeho vůlí ochablost jedněch, nízkost všech, bojácnost těch, kteří »vědí« a tupost »těch, kteří nevědí«! Neopomene vyžítkovati nikoho, »ani Židů«. Snad bude zlomen, zničen, umačkáán pod tlakem. »Ten, jenž byl více než všechno všude«, »nepil-liž vodu z potoka« dříve než »výšil hlavu«! a nestačí-liž, by byl »rukou, jež razí cestu«, »Davidem, jenž shromažďuje materiál k stavbě Chrámu?« A tehdy objeví se »nástupce Bonifáce VIII.«, »Šalomoun třetího Království«!

Zatím, pokud jest ještě čas, nechť »vítězové z Anagni« slaví své vítězství s radostným pokřikem. Avšak až »postřílejí první« a pokryjí půdu mrtvolami všech ubohých obětí, jež, hnány jako divoké stádo ve stínu praporu katolického usilují o to, aby skryly své groteskní osobnosti pod vznesenými cáry velkých bojovníků z dob dřívějších, nechť dají pozor, nechť dají pozor, až rozezvučí se hlahol vítězoslavného velení »toho věčného« Neznámého, jež tajemná síla přivádí často z čista jasna na bojiště waterlooské!

K novému řádu.

Jsou lidé, kteří se chlubí tím, že nevěří v »dějinné obraty«. S usměvavou pochybovačností poslouchají mladé, kteří jim hovoří o krizi, o zmatku, o rozvratu. »Čím více se to mění, tím více je to totéž,« odpovídají vám naklánějíce hlavu těžkou moudrostí. »Vždycky bývaly krise. Vždycky bývali nespokojenci. Vždycky se hovořilo o rozhodujících obratech. Posledních sto let se proroky jen hemžilo. A tato poslední krise, tolikrát ohlašovaná, stále ještě nepropuká.«

Jest krátká tahle moudrost zdravého rozumu. Starci každého věku, kteří nás baví podobnými rozprávkami, dokazují zcela prostě svou neschopnost rozeznat náhlé a hluboké dunění, které ohlašuje výbuch. Že je pozorovali jistí jednotlivci od počátku posledního století, nezmenšuje nic na vážnosti rozvratu, který se připravuje. Musili bychom být slepí nebo zbabělí, abychom neuznali, že základy světa, v němž žijeme, jsou prohnílé a nemohou obstát ve vážné zkoušce. Úpadek moderní civilisace byl už dostatečně osvětlen. Ale prosté konstatační porážky nemůže uspokojit naši zálibu pro čin a stavbu.

Jedna lidská civilisace zmizí. Zase o jednu více. Celé dějiny lidstva nejsou než sled nesnadných vítězství a bolestných pohrom, které vůbec nevyčerpávají možnosti člověka. Právě proto, že to více méně jasně víme, bráníme se malomyslnosti...

Stejným způsobem jsme přemohli pokušení úniku. Obrátit se zády ke společnosti, která odumírá, uzavřít se v osamocení neplodné abstrakce nebo snu, omezit se od nynějška sám na sebe - jaké ochuzení a jaké vнадidlo! Tisíc neviditelných pout nás váže k okolí, ke společenskému prostředí, pouta tím pevnější, že se jaksi rodí v nás. Ten, kdo předstírá, že je ignoruje, se mrzačí: kazatelé úniku dokazují svou volnost tím, že páchají sebevraždu. Jsme hluši k snadným radám. Protože civilisace, zvaná »moderní«, se podle všeho končí ve slepé uličce, mějme odvahu nejen snášet diagnosu, nýbrž také hledat lék. A proto neváhejme jít ku prameni zla. Chytit věci »za pravý konec« – toť ctnost hrdinská mezi všemi ctnostmi. Odmítnout všechny konformismy, zavrhnout řešení zcela hotová, vrátit se k posledním samozřejmostem a k pravdám, bez kterých není života lidského, taková jest naše ctižádost. Jest veliká. Máme rádi takovou ctižádost. V tomto tvoření nového řádu nejsme osamoceni. Všude, na celém světě, povstávají mladí lidé, kteří hledají odvážně svou cestu. Všude možno pozorovat vznik malých, nezávislých skupin pátrajících po novém učení. Tyto skupiny se ještě tvoří a jejich závažnost, co se týká počtu, je často velmi malá: ale již se objevují jako činitel duchovní, kterého jest si třeba všímat. Až dosud byl sociální zápas určován dvěma odpůrci (dvěma zneprátenými bratry, řekli bychom), kapitalismem soukromým a kapitalismem státním (kterému se nevhodně říká komunismus). Od nynějška se nad jejich neplod-

ným bojem, jehož výlohy riskuje člověk z masa a krve, objevuje »*Třetí síla*«.

Ještě je příliš brzy se pokoušet přesně definovat postoj a společný ideál, které nám dovolují pokládat za *sbíhavé* mnohonásobné pohyby, jejichž různost je zřejmá každému pozorovateli. Hranice těchto sporadických hnutí nejsou ještě zřetelně vyznačeny. Jejich učení není ještě definitivní. Zdá se nám nicméně, že o předběžnou definici »*třetí síly*« můžeme se pokusit ve smyslu několika stručných náznaků, uvedených na počátku tohoto článku.

Konstatování úpadku; odmítnutí všech konformismů; vůle a odvaha nesmlouvavé; chuť ke stavbě a k řádu; takové jsou celkem základní prvky našeho vlastního postoje. Ale všechny tyto prvky nalézáme ve formě více méně význačné uvnitř všech hnutí, jejichž mládí a původnost jsou hodnověrné. Konstatování úpadku liberalismu, nynějšího neplodného a nelidského zmatku, instinktivní nechuti, kterou od nynějška v každé zdravé duši probouzejí iluze parlamentarismu a pseudodemokracie. – Zavržení všech konformismů, i těch, které se skrývají pod revolučními cetkami, jejichž provokativní vychloubačnost je teď podstatnou součástí vládnoucího režimu. – Nesmlouvavá vůle k rozchodu se světem, kde se všechno spiklo proti důstojnosti člověka, a odvaha a rozhodnost v hledání řešení opravdu nových. – Chuť k stavbě a k řádu, který vyhloubí propast mezi námi a těmi, kdo dospívají k revoluci z dvojsmyslné touhy po »*rámušení*« a krvavých dobrodružstvích.

Odstraňme hned s počátku nedorozumění, z něhož by si chtěli jistí lidé udělat zbraň proti nám. Ať jsou jakékoli nedostatky a mezery nástinu »třetí síly«, o který jsme se právě rychle pokusili, je tento nástin dosti zřetelný, aby odstranil hned teď jisté tendence a jistá pokušení! Týká se to fašismu, který, probudiv naděje z části spravedlivé, se na konec objevil jako pusté taškářství bez budoucnosti a bez opravdové velikosti. Týká se to stejně národního socialismu, který se dnes dopouští nejhorších omylů společnosti, kterou si předsevzal potírat. Že by byla »třetí silou«, tato hnutí zvrhlá, dvojsmyslná a již ošumělá? – Nejvýš třetí maska.

Doktriny, které kážou nacionalism obratně předělaný a zdánlivě omlazený kasárenským socialismem, nebo které se spokojují pseudosyndikalistickou statolatrií, jsou naprosto neslučitelné s našimi záměry. *S tohoto hlediska nepřipouští náš postoj žádného kompromisu...* Ale to nijak nebude vadit kazatelům marxistického kultu, aby na nás neuvalili své exkomunikace, a drobným mladým lidem, aby nám s nedostatkem mužnosti, jež je jim odepřena, nenadávali »fašistů«, budeme tedy v otevřeném boji proti všem formám fašismu i proti formě marxistické. Ať si metají blesky tihle konformisté na ruby, které odsuzují nejen theoretické úvahy, nýbrž i nejčasovější události, a pokračujme trpělivě v obnovování všech hodnot.

Alexandr Marc

Aleksander Blok:

Z NOVIN.

Za šera vstala, děti křižovala.
Děti pohříženy v radostné snění.
Čelem se země dotýkati jala
naposled v rozloučení.
Kolja se probudil, povzdych' si. V bdění
z modrého snu ještě dojem mu zůstal.
Zvonivě třesly dveře kdes v síni.
Skleněný hřmot jich sem dolehl, ustal.
Hodiny mījely. Přicházel člověk;
na teplé čapce štítek měl malý.
Klepal a čekal u dveří zas . . .
Otevřít nejdou. Na schovávanou hráli.
Bylo to v veselé svátky, byl mráz. —
Děti skrývaly červený šátek;
matka v něm ráno chodívala ven.
Dnes doma nechala ten rudý šátek.
Děti jej skrývaly sobě navzájem.
Soumrak se snáší již. Dětské stíny
poskočí na stěně při svitu svítily.
Někdo šel po schodech počítaje stupně.
Spočítal. Zaplakal. A klepal na dveře.
Děti naslouchaly. Otevřely: Žena,
sousedka tlustá přinesla jim jíst.
Řekla jim: »Jezte!« Klesla na kolena,

klanějíc se, jak matka dělá jim kříž.
»Mamince lépe již, děti mé milé,
máma vaše sama na koleje šla . . .«
Dobrému člověku, sousedce otlé
vynahrad' to Pánbůh! Matka nemohla.
Matce je již dobře. Ona umřela..

NA ROZTÁLÉM MÍSTEČKU Z JARA.

Na roztálém místečku z jara
navečer, klekání když zvoní,
páteříček sněhový nožky zdvihá.
Komžička vetchá uschlou travou
mihá se nad krtčí hromádkou
sotva znatelnou tečkou tmavou.
A v klidných očkách načervenalých
nevidět hněvných diblíků malých.
Lahoda večerních dum
hladila jej svou jemnou dlaní.
Slunko se pomalu sklání.
Lehounký šum . . .
Tichoučko modlí se,
hluboce kloní se
tvářkou usměvavou,
s odkrytou hlavou.
Potkav pak chromou, belhající žabku;
lčivou travou
váže jí raněnou tlapku.
Potom jí žehná na cestu:

»Do rodných hatí si běž!«
Duše moje má ráda
každícké zvířátko, hada,
víry bud', které jen chceš!
Tichounko modlí se,
tváříčku k nebi obrací,
za travinky, jež vánkem kloní se,
za zvířecí tlapku, jež krvácí,
za zvířátka schoulená v zimě,
za papeže v Římě . . .
Neboj se kalužinky v skrytě,
ornátek černý zachrání tě.

Přeložil Juroslav Vypel

SUP.

Za kruhem kreslí plavný kruh,
nad luhem ospalým sup krouží
a hledí na pustý ten luh. —
Nad synkem v chatě máť se souží:
»Na chleba, na, zde ssaj mou hrud',
rošť, kříž svůj nes a hodný bud'.«
Míjejí věky, vojna hřmí,
vesnice hoří, vzpoura plane,
má země, ty vždy tatáž jsi
v pradávne kráse uplakané. —
Jak dlouho máť se soužiti,
jak dlouho sup má kroužiti?

NEZNÁMÁ.

Nad hospodami pustý, hluchý je
vzduch žhavý za večerů všech
a v křiku opilém vždy koluje
jarní a hnilobný tam dech.

Nad uličkami, prach kde vznáší se,
nad nudou vilek předměstských
pekařský preclík zlatě třpytí se,
pláč dětský ozývá se z nich.

A každý večer za závorami
klobouk si tvrdý narazí
a mezi příkopy tam s dámami
se mnohý šprýmař prochází.

Nad jezerem zní vesel skřípání,
žen výskot se tu ozývá
a všemu zvyklý nebes na pláni
se kotouč hloupě křivívá.

Můj přítel jediný, když zašel den,
obráží se v mé sklenici,
jak já, tou vlahou ztišen, uklidněn
tajemnou, trpkou, tišící.

A u sousedních stolků číšníci
stojí a dřímou již v ten čas,

opilci hledí jako králíci,
křičí »In vino veritas!«

Večer, když hodina jde určitá
(či mně to pouze zdává se?)
v hedvábí dívka vždy sem zavítá,
v zamženém okně zvedá se.

A kráčí zvolna středem opilých,
vždy bez přátel jde, samotna,
van mlhy, vůně od ní dých'
a ona sedá u okna.

Vše vydechuje zkazky pradávné,
i klobouk peřím zdobený,
ty její pružné šaty hedvábné
i úzká ruka s prsteny.

Podivnou blízkostí jsa přimrazen
pod závoj jsem se podíval,
břeh jakýs vidím, jenž je okouzlen
a okouzlenou vidím dál.

Tajemství temných účasten já jsem,
mně čísi slunce dáno je
a každyčkým mé duše záhybem
ted' trpké víno koluje.

Pštrosího peří z doby skloněné
se v mozku mém ted' houpají

a oči modravé a bezedné
na dálném břehu vzkvétají.

V mé duši poklady jsou ukryty
a klíč je svěřen pouze mně!
Máš pravdu, podnapilá stvůro ty!
Já vím: je pravda ve víně.

* * *

V bílé noci měsíc jasný
rudě v modru vychází.
Pluje jako přízrak krásný,
na Něvě se obrazí.
Mně se blízkým zdá a snívá
splnění mých tajných dum.
Zdali pro mne dobro skrývá
rudý měsíc, tichý šum?

* * *

Byť svítí měsíc — noc je, tma.
Byť život lidem štěstí nese —
mně lásky vesna milená
na místo bouří neozve se.
Noc tmavá, smutná skryla mne
a odpovídá mrtvým hledem
na pohled duše chorobné,

oblité prudkým, sladkým jedem.
Je utajena vášeň má,
předjitřní mlhou zešeřenou
v zástupu marně bloudím já
s myšlenkou jednou utajenou:
Byť svítí měsíc — noc je, tma.
Byť život lidem štěstí nese —
mně lásky vesna milená
na místo bouří neozve se.

Přeložil Miloš Matula.

RUSKO.

Opět, jak v zlatých roků čase,
tři postraňky se trhají,
ozdobné špice cestou zase
v koleje z bláta padají.

O Rusi, žebrácká má Rusi,
tvé chaty s barvou šedivou,
ty písňe, jež tvůj vítr nosí, —
jak prvé slzy lásky jsou!

Já neumím tě litovati,
kříž nesu s myslí oddanou . . .
ty komukoli věnovati
můžeš svou krásu zločinnou!

Byť svedli ji a oklamali, —
vím, že ta Rus má nezhyňe,
a pouze starost jedna zkalí
ty její rysy překrásné . . .

Nová-li strast se na tě věsí,
to v řece slza přibyla,
tys vždycky tatáž — pole, lesy,
ozdobný šátek do čela . . .

Co nemožné je, možným zdá se,
pouť dlouhá námah pozbývá,
když v cestě z šátku zablýská se
zrak, jenž se na tě zadívá,
když smutkem vězně ozývá se
kočího píseň tesklivá.

Z básní R. Dilonga

Ked' ešte veril

Spovedám sa ti Mocný z toho že som zabudnutý
čo je to teda pri skryvenej tvári môjho veku
spovedal by som sa ináč
prekrásne užitočne
ale kým čítam čas čo má ho voda v oblohe
už vidím more strašné more tvoje more
ked' človek leží v tráve znaky
vidí jak svet sa presypáva v nebesá
a vody vypijú ho storočné

Ten človek ktorý nespal 15 rokov od hrobu
v svetovej vojne zakalil zrak oblakom
ten človek zakryl veľké ticho pred hodinou
len jeden poludník ho delí od času
ked' ešte veril
nikomu neveril
a cestou odlomil sa k nevere
má zvírený prach a veľký negatív
má nohy dve na zemi
nespovedá sa tebe Mocný
nespovedá sa z toho že je zabudnutý
ty si ma poslal Jehova
k tým čo ma nepomazali

Spomienka na otca

Môj otec ranený je ako strom
môj otec rúbe strom
lež kto dá vtáčkom prístrešie
môj otče nad mestom

Vrátiť sa k tebe zabitá je vôl'a
humná ti stoja ako Božia vôl'a
mňa iné bolí tvoja rol'a
mňa nebolí viac tvoja rol'a

Keď budú trámy domu spráchnivelé
storočie prizabije nás
otče mňa iné boli v uzamknutej cele
vonku je ponížený čas

Keď bude zrno na koreni modli sa
keď bude na koreni reva viničná
môj otče nezabudni nezabudni čo je
tá hrôza zimničná

Oči Adrianny

Kajúce oči markýzy
zastavenie u Sedmiboolestnej
ale kroky kroky Magdaleny
prerývaly hl'bkú a balast
o pol hodiny skorej

Závoj sa vznášal kolo Sedmiboolestnej
to bola chvíľa holubíc
závoj bol čierny
závoj však zakryl oči
závoj bol čierny ako oči

Akosi sa zachcelo snežienkam vody
to boly slzy z očí Adrianny
o to boly krajšie oči Adrianny
a ktosi ktosi sa málo modlil
lež o to boly krajšie oči Adrianny

Chorý čas

Pri zaspievaní Ite missa est sa stráca
kňaz silnejší než aviatika
smutnejší ako vtačie hrdlo ranené
mladí sa vzali v dome l'adovom
mladí sa nemodlili v dome l'adovom
pri zátokách však prirodzene
zlomila pevnú vôľu svoju
slabušká generácia

Nad mestom z posvätnosti l'udstva horí
včas ráno o hodine 6
nad mestom z posvätnosti strhaný čas
chorý čas chabý čas
lež deň sa míňa ako noc
a noc sa míňa ako deň
čo ja tu hl'adám v l'udstve synov božích
čo ja tu hl'adám

SEBEVRAŽDA.

Sebevražda jest čin, jímž člověk z vlastní moci úmyslně sahá si na život (ukládá si o život).

PYTHAGORAS naprosto sebevraždu odsuzuje:

Vetat Pythagoras injussu imperatoris de praesidio et statione vitae decedere. CICERO, *De Senectute*, XX.

SOKRATES před svou smrtí praví: My lidé jsme tady na zemi jako na stráži a nikdo nemá sám se odvolati nebo utéci... Bohové o nás pečují a náležíme do počtu jejich vlastnictví... Je tedy správně hájiti, že se sami nemůžeme zabít, a že jest třeba čekati, až Bůh nám pošle výslovný rozkaz, abychom vyšli z života, tak jako tento, jež mi dnes posílá. *Phaidoon*.

PLATON nařizuje: Jestliže se někdo, což jest největší slabost a zbabělost, sám k smrti odsoudí, nechť božští představitelé vykonají pravidelné smírčí oběti, a nechť jeho tělo se odklidí na místo zvlášť k tomu vyhrazené, pusté, kam nikdo nechodí, bez pocty, bez pomníku, bez nápisu. *De Legibus*, VIII.

Přece však Plato vyjímá z tohoto trestu »ty, kdož byli dohnáni sáhnouti si na život nějakým nenapravitelným neštěstím, nebo urážkou, potupou, které není možno snésti«.

STOIKOVÉ výslovně vraždu schvalují. Je to, tak praví, privilej moudrého, když tomu chce, vyjít

pokojně ze života, »jako se vychází ze světnice plné kouře«, aniž k tomu jest nucen, ale jen z toho důvodu, že nemůže tu již býti užitečný. *Si pugnare non vultis, licet fugere*, praví Seneka. *In eum intravimus mundum in quo his vivitur legibus: placet? pare; non placet? exi.* A jinde: *Naříkáš si na to, že jsi otrokem? viz tento strom, svoboda visí na jeho větvích.*

CICERO, ač zmírňuje v mnohých bodech morálku Portika (sloupová síň v Athenách, kde učil Zeno, původce stoicismu), připouští, že okolnosti mohou učiniti ze sebevraždy povinnost. Proto také schvaluje smrt Katona Utického. *De officiis*, I, 31. EPIKUREJCI též připouštěli sebevraždu jako prostředek, jak uniknouti bolesti. A vskutku, jestliže rozkoš jest svrchovaným dobrem, co zbývá dělati tomu, kdo její číši vyprázdnil, ne-li opustiti život? »Co jest platno rozkošníkovi na konci sil přiti se zbaběle s osudem o těch několik dní, o nichž předem ví, že mu k ničemu nebudou? Nemáš již čeho čekati než bolest, neduhy, stáří, vypij smrt v poslední úlitbě.« Právě těmito naukami inspirováno utvořilo se v Alexandrii bratrstvo komurantů (franc. *comourants*, řec. *toon sunapothanouménoon*), k nimž náleželi Antonius a Kleopatra. – Hegesias, ze školy Cyrénské, byl tak výmluvný přesvědčuje o samovraždě, že Ptolemeus, lekaje se úspěchu jeho učení, kázal jeho školu zavřítí.

J. J. ROUSSEAU vidí v sebevraždě jediný prostředek proti jistým krajním zlům. Ale zase na jiných místech ji výmluvně odsuzuje: *Sebevražda jest krádež, praví, krádež, spáchaná na lidském rodu. Než jej opustíš, navrať mu, co on pro tebe učinil!*

GOETHE oslavuje sebevraždu ve *Wertherovi*.

SCHILLER ji obdivuje jako hrdinnou formu odpykání.

Jistí pessimisté vidí v ní jediné praktické rozřešení otázky zla.

KANT naopak naprosto ji zavrhuje jakožto *morální uprchlictví*.

Nemorálnost sebevraždy.

Mravní zákon ustavuje závaznost absolutní, nepodmíněnou, kterou člověk může dobře znásilniti, ale které nemůže se vyhnouti. Nuže, kdyby sebevražda byla dovolena, člověk by se mohl vyhnouti všem svým povinnostem vzdáním se života, a mravnost by ztratila svůj ráz kategorického imperativu, jak se vyjadřuje Kant, aby se stala jakýmsi imperativem hypothetickým, vždy podřízeným naší libosti. Sebevražda jest tedy nemorální v nejvyšším stupni.

Kdyby naším jediným důvodem bytí na tomto světě bylo pohodlí, blahobyť, »míti se dobře«, prospěch, vážnost, mohli bychom se snad zříkati života, když jsme vyčerpali číši rozkoší, ublížili si

na cti nebo nenapravitelně zhatili své zájmy; ale protože jsme na zemi, abychom se zdokonalovali pokud možno na nejvyšší stupeň, neboť pravé dokonalosti tu ztěžší kdy dosahujeme; že jinak i ty největší zkoušky mohou sloužiti k tomu, abychom se k ní přiblížili, nemáme nikdy práva pohlížeti na náš úkol jako na ukončený, a chtějíce se vyvléci z povinnosti, sáhnouti si dobrovolně na život. A tak sebevraždu možno pokládati najednou za zločin proti Bohu, proti sobě samým, i proti našim bližním.

a) Utíkajíce ze stanoviště, na něž nás Prozřetelnost postavila a odkudž jen sama může nás odvolati, opovrhujeme svrchovanou autoritou Boha, znásilňujeme absolutní právo, jež má na svého tvora.

b) Neškodíme jenom vývoji té neb oné naší schopnosti; ničíme všechny v jejich kořeni. Jak praví Kant, ničíme v naší osobě sám podnět mravnosti.

c) Konečně znásilňujeme právo společnosti občanské i domácí, jejíž částí jsme, zbavujíce ji nespravedlivě spolupůsobení, jež má právo očekávati ode všech svých členů, kromě toho dáváme v ní záhubný příklad skutkem samým i zločiny před tím páchanými; neboť zkušenost dokazuje, že většinu sebevražd předcházely největší zločiny. »Jedním z velkých principů, jenž má ozbrojiti společnost proti sebevraždě, jest to, že jakmile život není

již ničím pro člověka, jest pánem života bližních: jest jen krok od žádosti umřítí k žádosti zabítí.« (DELISLE, *Phil. de la Nature.*)

Omluvy a námitky.

1. Aspoň, říká se, není možno upřítí sebevrahovi zásluhu *odvahy*; jest vždy velkou duševní silou, když někdo se vzepře tak mocnému pudu, jako jest pud sebezachování, a volí a způsobí si smrt.

– To jest veliké poblouzení. Ve skutečnosti sebevražda jest vrchol zbabělosti; je to vždy čin člověka zoufalého nebo člověka, jemuž se život znechutil: zabíjí se, aby již nemusel snášeti jeho těžkosti a útrapy, po případě jeho nudu. Pravou statečností ve zkouškách a protivienstvích není to, když se někdo prohlašuje poraženým, když odhazuje zbraň bez boje a prchá, nýbrž kdo přijímá zápas a trpělivě, energicky jej podstupuje.

2. Ale což není cosi ušlechtilého a úctyhodného v tomto rozhodnutí vzdáti se života, aby se uniklo *necti a hanbě*?

– Rozhodně ne, neboť jest svrchovaně zpozdlé a naprosto zcesty, když si vytkneme cíl, a místo abychom k němu pílili, od něho se odvracíme. Opravdu, pravá nečest, pravá hanba, jediná, které se třeba strachovati, záleží v hanebném skutku, a nikoliv v následcích, jež mohou z něho vyplynou-

ti; nuže, ten, kdo sama sebe zabíjí, dalek jest toho, aby potlačil nebo odpykal špatný čin, který spáchal, naopak přidává k němu jiný ještě hanebnější.

Jediným prostředkem, jak odpomoci skutečné neb domnělé necti, jestliž život čestný a statečný. Ne-ní-li nečest zasloužená, žijte, ať to dokážete; jest-li jste si ji zasloužili, žijte, abyste ji odpykali.

3. Ale utrpení jest často takové, že se život stává doslovně *nesnesitelným*.

– Na to možno odpověděti, že vlastně utrpení není nikdy *nesnesitelné*. Podstatné jest potlačiti přeštelky a poblouznění obraznosti, její upřílišování, když se rádi obíráme dlouho situacemi, vyhrco-nými do největší ostrosti, jež se pak stávají strašidly, která v životě skutečném jsou vždy jen vý-jimkami pro strašitelné povídky. Jest třeba ozbro-jiti se odvahou a energií; spolehnouti na moudrost a dobrotivost Boha, který připověděl, že nikdy ne-vloží na bedra naše břemeno nad naše síly, a zvláště brátí útočiště k modlitbě o trpělivost.

4. Nemůže se však státi, že život se promění v břemeno naprosto *bez užitku* sobě i jiným? »Proč by ten, jehož už nic k zemi nevíže, ten, jehož bědná existence nemůže již způsobiti žádného dobra, proč by neměl alespoň práva opustiti pobyt, kde jeho nářky jsou na obtíž a jeho neštěstí bez užitku?... Což není život velkým zlem už proto, že

nechuť k životu vítězí nad strachem ze smrti?«
(J.-J. ROUSSEAU, *Nouvelle Héloïse*.)

– Odpovídáme zase ne, neboť zkouška jest pro nás i pro bližní tím plodnější, čím jest o sobě trapnější a šlechetněji snášená; pro nás zásluhou, kterou si při tom dobýváme; pro bližního velmi účinným příkladem, který dává těm, kdož trpí.

5. Konec konců, říkává lidská sofistika, život jest dobrodiní. Nuže, *favor non fit invito*; jsem tedy svoboděn se ho zřici.

– Ovšem, život jest dobrodiní; ale jest především povinností, kterou nám ukládá Bůh, zkouškou, které nás týž Bůh podrobuje, a jest vždy větším zločinem povinnost se sebe rozhodně strásti a z ní se vyvléci, než ji opomíjeti. Opomíjení vždy můžeme ještě spraviti, ale odvržení sebevraždou nikdy již. Není na nás zkoušku si voliti nebo ji zamítnouti; naší povinností jest statečně, vítězně ji podstoupiti.

Závěrek jest tedy jasný: sebevražda jest svrchovaně nemorální; jest zároveň zločinem, zbabělostí, bláznovstvím, a žádná situace, žádná okolnost života nemůže ji omluviti, tím méně pak oprávniti.

*

Souboj sebevraždou. – V souboji jsme účastni dvojí nemorálnosti: *vraždy* a *sebevraždy*; podle jedné duchaplné definice jest podmínečnou sebevraždou,

podřízenou nezdařené vraždě. Jednak se duellista vysazuje, vyjma případ oprávněné obrany, blízkému nebezpečí, že zabije nebo zmrzačí vážně svého bližního, a jednak postupuje jaksi na svůj život právo, jež náleží jen Bohu.

Hartmann (1842–1906) ve *Filosofii Nevědomého* soudí, že štěstí (blaho) neexistuje, a život nestojí za to, aby byl žit; neboť zápas skončí vždy na jisto naší porážkou. Jest třeba těžiti z objevů věd a přičiniti se jejich přispěním o jakousi nesmírnou *kosmickou sebevraždu*.

– Bahnsen, jiný pessimista, tvrdí, že i tato naděje jest nám odepřena, neboť zlo prý jest nezrušitelné jako bytí.

*

Nullam esse auctoritatem, quae Christianis in qualibet causa jus voluntariae necis tribuat. – Zákon zapovídající vraždu vůbec, tentýž i sebe samého zabíjeti zapovídá. Sv. AUGUSTIN, *O Městě Božím*, A, I, 20.

Neboť ne bez příčiny v žádných knihách svatých, ani kanonických nenalézáme příkázání ani přivolení božího, za kterým bychom, buď pro dosažení nesmrtnosti, buď pro zhoštění se neb uvarování nějakého zlého, sami sobě smrt učiniti mohli. Rozumějme, žeť i nám se zbraňuje, anť zákon dí: *Nezabiješ*, (II Mojž. 20, 13.) zvláště poněvadž nepři-

pojuje se: *bližního svého*; jakož se to činí v onom, kde křivé svědectví se zapovídá: *Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví*, t. Ačkoli kdo proti sobě křivého svědectví vydáváš, nedomnívej se býti sprostěna hříchu tohoto; neboť dle sebe milující obdržel pravidlo lásky k bližnímu; ježto psáno stojí: *Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého* (Mat. 22, 39.) Jestliže pak neméně křivým svědkem se stává, kdo na sebe křivě svědčí, jako kdyby proti bližnímu to učinil; ačkoli v onom přikázání, v němž se křivé svědectví zakazuje, proti bližním se zakazuje, a tudy k těm, kdož smyslu jeho dobře nepochopují, zdáti by se mohlo, že se nezapovídá, proti sobě samému křivě svědčiti: čím více se vyrozumívá, že člověku není volno zabíjeti sebe, jelikož v přikázání »*nezabiješ*«¹ bez výminky nižádný, o všem tedy ani ten, komu se nařizuje, se nevyjímá? Za tou příčinou se některým¹ líbí přikázání to i na zvěř a hovada vztahovati, jakoby se ani nedovolovalo kterékoli z nich zabíjeti. Čemuž je nešíří až i na byliny, a na všecko, co v zemi kořen zakládá a z ní se živí? Neboť i rostliny, ačkoli necítí, praví se předc, že život mají: následovně i umírají; a následovně mohou, síla-li se přiloží, také zabity býti. Pročež i Apoštol, mluvě o semenech takovýchto:

---

¹ Jako Marcionitům a Manichejským, jenž zvířata zabíjeti a byliny ze země vytrhovati za hřích pokládali.

Ty však, dí, co rozsíváš, nebývá obživeno, leč umře. I. ke Kor. 15, 36. A tak i v žalmech nalézáme: *Pobil v krupobití vinné kmeny (vinice) jejich.* Žalm 77, 47. Zdaliž bychom, slyšíce »nezabiješ«, proto již křovinu vytrhnouti za hřích si pokládali, a bludu Manicheův bláznivě hověti chtěli? Pustíce frašky podobné mimo sebe, čteme-li tedy: *nezabiješ*, a dáme-li tomu za pravdu, že o rostlinách se to nerozumí, anoť smyslu a citu nemají; aniž o zvířatech bezrozumných, jako ptactvu, rybách, dobytku, zeměplazích a j.; poněvadž rozumem s námi sdružená a spojena nejsou, kteréhož společné s námi držení jim odepřeno jest, a tím podlé nejspravedlivějšího řízení Stvořitele našeho i život i smrt jejich k našim užitkům se podrobuje: nezbyvá ničeho, nežli o člověku ono: *nezabiješ*, rozuměti; totiž ani druhá, ani sebe. Neboť což jiného, než člověka zabíjí, kdo sebe zabíjí?

Quod nunquam possit mors voluntaria ad magnitudinem animi pertinere. – Že samovražda nikoli statečnost ducha na jevo nedává. SV. AUGUSTIN, O Městě Božím, A, I, 22.

A kdožkoli skutek takový na sobě spáchali, snad pro velikost ducha¹ mohou obdivování dosíci, ale

---

¹ franc. překlad má *courage*, což jest odvaha, lat. *anima*; sv. Augustin užívá slova toho ve smyslu pohanského světa, jenž sebe-

pochvaly moudrosti zdravé nezasluhují. Ačkoli s rozumem-li se lépe poradíme, ani to právě velikostí ducha zváti nebudeme, jestliže někdo nejsa v stavu buď hořkosti losu svého, buď cizí hříchy snášeti, sám sebe zavraždil. Spíšeť mysl slabá v tom se shledává, která klesla v tuhém otroctví těla, a neb která důmněnký pošetilých lidí o sobě sněsti neuměla: i v skutku vznešenějšího jest ducha, kdo strasti života snášeti, než kdo před nimi utíkati hotov jest; a kdo lidským, zvláště sprosté luzy úsudkem, obyčejně zahaleným v bludu mrákotách, před světlem a čistotou svědomí svého pohrdati uvyknul. Dáme-li tedy tomu, že odnětí sobě života ze statečnosti ducha pochází, tuť zajisté a zvláště onu velikost ducha na Kleombrotovi bychom shledali, kterýžto, jak se praví, po přečtení Platonovy knihy o nesmrtelnosti duše, pustiv se se zdi, život sobě odňal, aby z časnosti této do onoho přešel života, jejž lepším býti pokládal. Neboť žádné neštěstí ani provinění, buď skutečné, nebo zdánlivé jej netížilo, pro kteréžby k tělu sáhnouti puzen byl, nemoha břemene toho snášeti; nýbrž pouze vznešenost ducha k sáhnutí po smrti a k rozervání sladkých tohoto života svazkův jej doháněla. Že však

---

vraždu pokládal za odvahu. Tacitus v II. knize svých Letopisů hl. 63 o Marobudovi praví s jistým opovržením: »Za osmnácte let nevyšed z Italie, stárnul v hluboce poníženém lesku, *poněvadž příliš miloval život.*«

tímto spíše veliký, než dobrý čin ukázal, sám by mu Plato, kterého četl, dosvědčiti mohl: onť by zajisté a přede vším totéž byl učinil anebo nařídil, kdyby tím samým rozumem, kterým nesmrtelnost duše postihl, nebyl soudil, že nikoli co takového činěno, alebrž že v tom zabraňováno má býti.

Však mnozí jsou se zabili, aby do rukou nepřátelských nepadli? – Nezáležíť na tom, stalo-li se tak, leč mělo-li se státi. Zdravý totiž rozum i přede příklady má přednost; ač sice i příkladové s ním se srovnávají, a však jen ti, kteří tím hodnější jsou k následování, čím více nábožností vynikají. Nečiniliť to ani patriarchové, ani prorokové, ani apoštolové: anoť i sám Kristus pán, který napomínal je, aby trpíce protivenství z města do města utíkali, by byl napomenouti mohl, aby sami k sobě rukou sáhli, a tak z rukou protivníků vyvázli. Když tedy On toho ani nenařídil, ani neradil svým, aby způsobem takovým ze života toho se ubírali, ježto jim vycházejícím z něho příbytky věčné uchystati připověděl; patrně jest, že tedy toho ctitelům jediného, pravého Boha dovoleno není, ať již jakékoli příklady předstírají Boha neznající pohané.

*

Jísti a pítí jsem nemohla z omrzelosti než pramalounko, a chodila jsem slábnouc a chřadnouc na celém těle. Posléze vnukl mi onen proradník, abych

sama si vzala život a tak učinila konec dlouho snášeným trampotám. Než v tomto nejhorším pokušení neusnul nade mnou Ten, jenž chrání Israele, neboť nedovolil, aby mně opanovala tato nejhorší nepravost, ale dal mi poznati zlost mého úkladníka a náhle mě odvrátil od této myšlenky. Jak bohat jsi, Pane, ve svém milosrdenství! Vyznávám tobě, Otče, že by málem byla přebývala v pekle duše má, kdyby's Ty mi býval nepomohl. Sv. ALŽBĚTA ŠĚNAVSKÁ, *Vidění* kn. I. odst. 3.

*

Sebezabití v nadšení. Dobrá teta opustila již namáháním přemožena klavír; byla blažena; nepamatovala, žeby se jí kdys na umělecké její dráze takového potlesku bylo dostalo jako dnes.

»Dnes překonala teta sama sebe«, pravila k ní donna Serena s přízvukem vážným i žertovným.

»Mládež je všecka nadšena, milá neti«, pravila teta, »a uslyším-li ještě od tebe »Loučení se Maurův s Kordovou«, řeknu, že jsem zažila nejkrásnější večer svého života.« Serena viděla, že je teta vsutku velmi unavena, než aby mohla ještě déle podávat důkazy své zručnosti na klavíru; posadila se k nástroji sama a počala hrát »Loučení se Maurův s Kordovou«.

Hned za prvních akkordů umlkla rázem hlučná zábava vedlejších salonů, a sami tanečníci spěchali

se svými dámami tichým, avšak rychlým krokem do hudebního salonu a obklíčili dámu hrající »Loučení se Maurův s Kordovou«; oči všech spočívaly toliko na ní.

Donna Serena čítala as třicet let a byla tudy v onom věku, kdy paní v Evropě bývají nejkrásnější. Na ušlechtilých tazích její tváře obrazila se až nápadně jakási vznešená resignace. Mluvílo se, že stížena byla před několika lety velikým neštěstím, nikdo však rád o tom nemluvil.

Když prsty se jí po slonové kosti klouzaly, tu vylákaly alabastrové, průzračné téměř ručky její strunám tóny oné písně, jejíž skladatel si v nadlidském nadšení unešen vlastním dílem, lebku kulkou prohnal. Tu rostla její jak gazella štíhlá postava; tu zářil jí z očí nadpřirozený žár a ebenové vlasy její se chvěly na mramorovém čele. V nadšený proud tónů mísily se vzdechy z nejvnitřnějšího srdce; rty její se nehýbaly; každá modulace, každý nový tónu cit, každý zvuk strunám vylouzený obživil v jejím obličejí s nejpravdivější věrností, kde sídlila nyní celá duše její.

Jemný zápal, který v té písni plá, náruživé, vášnivé proudy variací, temné pozadí, smutná, zasmušilá fantazie, dojmy obrovského bolu, které srdce otužilé nutí k pláči, srdce slabé nutí k zoufalství, to vše bylo provázeno harmonií krásné duše její. Bílá jak z lilie byla její tvář, rty se chvěly, přes hed-

vábná víčka přelétaly lehké chmury, bleděmodrý hyacint na bělostných ňadrech se třásl a nyní, když na jemné akkordy následoval divý výbuch zoufalství, krvavá naděje smutné slávy, divoké, bouřlivé a vašnivé tóny, každý z nich jak výbuch sopečný, tu polil i temný růměnec její líce, plamen, který jí v srdci plál, metal odlesk v její obličej; z očí šlehalo brilliantové blesky a jako pukající růže otvíraly se rty její, a božský, okouzlující úsměv kol nich pohrával, a každý by byl za úsměv ten rád dal život svůj.

Pak utišila se zase píseň, ztichla, umírala s tichým pláčem, a poslední tón zašuměl jen jak poslední zašumění křídel labutě, ana skonává. Když se spuštěných víček skanul démant, podobala se paní ta zase divoké růži s chvějícími se listy.

Zraky spočívaly všech na ní. A zajisté ne jednomu srdci vydral se z nejhlubší svatyně utlumený vzdech. Žádný se necítil dosti velikým, aby jí dostihl, jí se vyrovnal, žádný se necítil hodným, aby se ucházel o její lásku. Tu přestávalo obyčejné milování; bytost tu bylo možno jen ctíti, zbožňovati – milovati nikdy. Radost naděje neposkytovala žádnému; ale i bolest, kterou by byla způsobila ona, byla sladší, než každá přízeň jiná kterékoliv dámy, kterékoliv ženy.

Bylo třeba tak jemného opatrování této jedinké květinčky, jako právě u exempláru jediného, jehož

pohledem se těšiti smí každý, který zlomit nesmí však nikdo. Tu závidí si i majitel vlastního majetku.

Nikdo nezůstal bez pohnutí... M. JÓKAI: *Lehké umírání*.

*

Marie z Ježíše Ukřižovaného dohnána později z poslušnosti řící vše, co se jí týkalo, vyznávala sprostně, že mínila skočiti s okna, by se hbitěji dostala na věčnost: »Nevěděla jsem, dodávala, že to Pán Bůh zakazuje.« P. P. ESTRATE, *Život Sestry Marie z Ježíše Ukřižovaného*; čes. 1916 p. 3.

*

Z prodlužujícího se stínu Ibsenova vynořila se argumentace, není-li hezké zavraždit se. Přísní moderníci nám pravili, že ani nenáleží říkati »ubožák« (mizera) o člověku, který si prostřelil mozek, poněvadž to jest člověk hodný závidění a rozstřelil si jej jen pro jeho výjimečnou znamenitost. Pan William Archer dokonce napovídal, že ve zlatém věku bývaly automaty, kterými se mohl zavraždit, jen hoditi do nich desetník. V tom všem pocítil jsem naprosté nepřátelství ke mnohým, kteří sebe nazývali liberálními a humaními. Sebevražda jest nejen hříšna, ale hříchem v naprostém, absolutním smyslu. Jest nejzazším zlem, odpírati účast na bytí; odpírati přísahu věrnosti životu. Člověk vraž-

dící člověka, vraždí člověka. Kdo však vraždí sám sebe, vraždí všechny lidi: on, co na něm jest, vyházuje svět do povětří. Jeho čin jest horší (symbolicky uvažován) než-li jakékoliv násilné smilstvo nebo dynamitový atentát. Onť ničí všechny stavby; on znásilňuje všechny ženy. Zloděj se spokojí diamanty, ale sebevrah nikoliv; to jest jeho zločinem. Nelze ho uplatiti ani oslňujícími kameny Nebeského Města. Zloděj vzdává poklonu věcem, jež kradе, ne-li i jejich majetníku. Ale sebevrah uráží vše na zemi tím, že toho nekrade. On zhanobuje každou květinu tím, že odpírá pro ni býti živ. Není stvořeníčka v kosmu, aby si z něho svým zavražděním nedělal úšklebků. Když se někdo oběsí na stromě, listí by seskákalo hněvem a ptáci by vztekem uletěli; neboť každý utržil osobní potupu. Ovšem že bývají na ten čin pathetické citové výmluvy. Bývají často omluvy pro zprznění a skoro vždy pro dynamitový atentát. Ale přijde-li na to, aby se vyjasnily ideje a soudné názory o věcech, pak jest mnohem rozumnější a filosofičtější pravda v tom, když se pohřbívali sebevrazi na rozcestích a kulem se jim prorážela těla, než v sebevražděných automatech p. Archeových. Jest v tom smysl, když sebevrah se zahrabává na místě odloučeném. Jeho provinění jest odlišno od provinění jiných – neboť ono i zločiny znemožňuje. Asi zároveň v ten čas jsem četl slavnostní blýs-

kavý traktát jakéhosi volného myslitele: pravil, že sebevrah jest jen totéž co mučedník. Zjevná tato nepravda přispěla k vyjasnění otázky. Nesporně sebevrah jest pravou protivou mučedníka. Mučedník je ten, kdo tolik je zaujat něčím mimo sebe, že zapomíná na svůj vlastní život. Sebevrah jest ten, kdo tak málo jest zaujat vším mimo sebe, že by rád viděl všemu konec. Onen chce, aby něco nastalo; tento, aby se vše skončilo. Jinými slovy, mučedník jest vznešený právě proto (třeba se zříká světa nebo zatracuje vše člověčenstvo), že vynívá toto rozhodné pojítka k životu; vynímá své srdce ze sebe; umírá, aby něco žilo.¹ Sebevrah jest podlý, protože nemá toho pojítka s bytím; jest čirým zhoubcem; duchovně on ničí vesmír. A potom jsem si vzpomněl na kůl a na křižovatky a na podivný fakt, že právě křesťanství projevovalo tuto příšernou tvrdost k sebevrahu. Neboť křesťanství projevovalo tak žhoucí přízeň k mučedníku. Historické křesťanství bylo obžalováno ne zcela bez důvodu, že vyhnalo mučednictví a askesi na nejvyšší hrot, opuštěný a pessimistický. Prvotní křesťanští mučedníci mluvili o smrti s hrozným štěstím. Rouhali se krásným povinností těla; hrob jim voněl z daleka jako květinový záhon. To se zdálo mnohým pravou poesií pessimismu.

---

¹ Aby i sám žil životem *věčným*. Doplněk redakce.

Ale trčí kůl na křižovatce, který ukazuje, jak křesťanství smýšlí o pessimistovi.

... Křesťanské stanovisko k mučedníku a sebevrahu nebylo takové, jakým se často ukazuje v moderní morálce. Nebylo něčím v pořadí. Není tomu tak, že někde jest vedena čára a že ten, jenž se utratí v exaltaci, padne před linií, ten však, jenž v zachmuřenosti, zrovna za ní. Zajisté nebylo křesťanským názorem, že sebevrah žene mučednictví příliš daleko. Křesťanský názor byl zuřivě pro mučednictví a zuřivě proti sebevraždě: tyto dvě věci, jež se zdály tolik sobě podobny, jsou na opačných koncích nebe a pekla. Jeden zavrhl život, a bylo to tak velikou zásluhou, že jeho suché kosti uzdravovaly města za moru. Druhý zavrhl život, a bylo to tak velikou hanbou, že jeho kosti poskvřňovaly kosti jeho bratří. Nepravím, že tato prudkost byla správná; ale proč byla tak prudká? – A tu jsem ponejprv shledával, že moje putující nohy vstoupily na nějakou vychozenou stezku. Křesťanství tedy pocítilo tuto protivu mučedníka a sebevraha; pocítilo ji snad z téhož důvodu? Pocítilo křesťanství, co jsem pocítil já, ale nemohlo (a nemůže) vyjádřiti – této potřeby prvotní věrnosti k věcem a potom rozvratné reformy věcí? Potom jsem si vzpomněl, že to se právě vyčítá křesťanství, že spojuje tyto dvě věci, které i já tak urputně jsem se pokoušel spojit. Křesťanství bylo obviněno zá-

roveň z přílišného optimismu k vesmíru a z přílišného pessimismu k světu. Tato shoda mne zarazila.¹ G. K. CHESTERTON, *Orthodoxie*, čes. 1918 p. 114–118.

*

Pohanství hlásalo, že ctnost záleží v rovnováze, křesťanství hlásalo, že ctnost jest v střetnutí: v srážce dvou vášní viditelně protivných. Nebyly ovšem skutečně neslučitelné; ale byly takové, že těžko bylo uchopiti je zároveň. Sledujme chvíli vodítko mučedníka a sebevraha; a uvažme třebaš o statečnosti. Žádná vlastnost nikdy tak nepopletla mozkův a nezmodrchala definic čirých racionálních mudrcův. Statečnost jest skorem rozpor v termínech. Znamená silnou část života, utvářející se z pohotovosti zemřítí. »Kdo ztratí život svůj, zachová jej«, to není jenom mystická průpověď pro světce a heroy. Je to denní heslo pro lodníky nebo horníky. Bylo by možno tisknouti je na Alpského průvodce nebo do čítanek. V tomto paradoxu jest všecek princip statečnosti; i statečnosti zcela pozemské neb zcela brutální. Člověk odříznutý mořem může zachrániti svůj život, vydá-li jej v sázku hlubinám. Jen tím vyvázne smrti, když pořád bude napolo v jejím jícnu. Voják obklíčený nepřáteli

---

¹ Vztahuje se na první podněty Chestertonova obrácení na katolickou Víru právě těmito osobními shodami.

chce-li se prosekati, povinen jest spojití silnou žádost života se silnou lhostejností k smrti. Nesmí toliko lpěti na životě, sice bude zbabělec a neunikne. Nesmí jen čekati na smrt, sice bude sebevrahem a nevyvázne. Povinen jest hledati svého života v duchu zuřivé lhostejnosti k němu; povinen jest toužiti po životě jako po vodě a přece píti smrt jako víno. Žádný filosof, myslím, nevyjádřil této romantické záhady s náležitou jasností, a já jistotně ne. Ale křesťanství učinilo více: vyznačilo její meze v hrozných hrobech sebevraha a heroa, ukazuje rozdíl mezi tím, který umírá pro život, a tím, který umírá pro smrt. A vztýčilo od té chvíle nad kopími Evropy korouhev s tajemstvím rytířství: křesťanskou statečnost, jež jest pohrdáním smrtí; nikoli statečnost čínskou, jež jest pohrdáním životem. – G. K. CHESTERTON, *Orthodoxie*, čes. 1918, p. 149–150.

*

Jednou ráno mě vzbudili a řekli mi, že mne slavný lékař prosí, abych k němu ihned přišel. Je mi nepříjemné navštěvovati lékaře, neboť s nimi nelze nic rozbíratí, poněvadž mají názory nezměnitelné, názory utkvělé a houževnaté, kdežto já jich nemám pro měnivost, spontánnost a improvizovanost své metody. Přes to jsem se, hledě k nezbytnosti věci, odebral do jeho bytu... Zkoumal jsem

toho člověka. Jeho život se dělil na dvě polovice. Na polovici lehkomyšlnou, věnovanou odpočívání, změkčilostem, pohodlí, hře, divadlům, v níž ani skoro nemyslí pod svou tvář bystrého člověka, pod klamavou tvář lékaře, a na druhou polovici naplněnou jen upřílišeným citem povinnosti, věnovanou jen jeho lékařským návštěvám. Chyběly v jeho životě hodiny intimní, nezávislé, záchranné, takové, v nichž se vše přizpůsobuje, odmítá nebo oceňuje podle důvodů upřímných.

Byl lékařem, který měl v zasklených skříních všechny možné nástroje ocelové, mnohem více, než jich je třeba pro všechny operace; některé pro takové případy, které nikdy v životě nenastaly, takové jako dodatečné operace; které by třeba vydržel mrtvý po smrti, kdyby na onom světě byli chirurgové. ...Mezi všemi vynikaly ohromné porodní kleště jako veliké lžice na podávání salátu. V jeho výraze, v jeho způsobě mluvení, v jeho lpění na starých formulích viděl jsem hned jeho nemoc a pověděl jsem mu to.

»Jste nemocen lékařstvím... Tato vaše nemoc, která je trochu chorobou srdce, trochu chorobou kůže, jater a trochu nedokrevností, pochází z vašeho povolání... Je se třeba bránit velikou vnitřní silou proti každému povolání, proti žádnému však není třeba se bránit tak jako proti lékařství, neboť může nejvíce ze všech životu ublížit a jej otrávit...«

...»Vaše veliká skleslost, vaše tupá, neústupná bolest pochází z toho, že ten neznámý, kterého jste ošetřoval, byl nemocen samovražedností... Silná porucha toho ducha, jeho hluboký odpor k životu, jeho »osud« vás nakazily. Samovražda je nejkrutější a nejnepřirozenější nemocí... Jak mi řekla matka toho nemocného, pokoušel se vrhati na vás ze zřítelnic svých očí pohledy nenávistné a smrtící...; jste nemocen samovražedností.«

...Nebylo jiné pomoci, než způsobiti, aby se s nezdarem pokusil o samovraždu... Vybrati jiný postup nebylo možná pro záhadnost, složitost a uzavřenost cítění samovrahova.

Všelijaké jsou dráhy v těle lidském: žíly, nervy, vše, a na jedné z těch rozbíhajících se, spletených, hustých drah se skrývá myšlenka na samovraždu. A kdyby aspoň zkazila všecku krev! Kdyby nakazila všecku krev, mohlo by se s ní postupovati jako s nákazou; ale ne; je nepostižná a skrývá se stále, když se hledá, a vystupuje jen, svitne v očích, mohla by se vytrhnouti jako trn jen tenkrát, když samovrah je sám a když se odváží vykonati svůj úmysl.

Mikrob samovraždy je nejpokrytečtější, jež známe. Uniká se závratnou rychlostí, zdá se, že zanikl, ale přesto se rozvíjí znova s důmyslem samovrahovým, až se ho zmocní úplně.

...Způsobil jsem u doktora samovraždu zdánli-

vou... Vzdal se naděje a viděl smrt blízko. Nechal jsem ho, aby se na ni podíval a upřel na ni pevně zrak, oceňuje její ohavné rysy. Odhadoval jsem, jako odhaduje fotograf při exponování, dobu, které bylo třeba, aby dobře zachytil obraz pustého pole, nepůvabné krajiny smrti.

...Viděl jste dostatečně zblízka smrt, abyste se nepokoušel přiblížit se k ní po druhé... Nyní bude třeba se vzpamatovat a povznášet mysl, a snažit se vyléčiti zároveň onu druhou celkovou chorobu, kterou vám přivedilo vaše zaměstnání, věnovat se mu opatrněji a s větším zájmem si všimnout života. – RAMON GOMEZ DE LA SERNA, *Zázračný lékař*; čes. 1926 p. 41-51. Třeba čísti celou tu historii o »Učeném doktoru mediciny«, bohatý pramen k poznání sebevraždy, opaku »dovršení života«.

*

NOČNÍ HLASY.

Jak sladce, něhou modré noci jatá,
zahrada dřímá temně zelená,
jak prosvítává lunny záře zlatá
jabloní, jež je květy zbělena!

Tajemně, v den jak prvý při stvoření,
v bezedném nebi hoří hvězdný tlum
a rozléhá se plesné hudby znění,
pramene blízkého je slyšet šum.

Na denní svět teď noční závoj klesá,
trud usnul, slábne denní víření,
nad spícím městem jako vrcholem lesa
zní divné, každonoční šumění.

Odkud ten šum je nepostižitelný?
Dum smrtelných, jež sen teď uvolnil,
svět netělesný, pouze slyšitelný,
to v nočním chaose se vyrojil?

* * *

Jak svírá moře země okrsek,
tak spíná pozemský náš život snění;
nastane noc a, v mocném rozvlnění
v břeh bje voda, zazní její jek.

Tot její hlas; on prosí nás, k nám dme se,
v přístavu kouzelný již ožil člun,
přiliv se vzmáhá, zrychleně nás nese
v dál nekonečnou temných vln.

Báň nebes, na níž skví se sláva hvězdná,
tajemně na nás z hloubek pozírá,
my plujeme a žhavá hloubka bez dna
okolo nás se otvírá.

* * *

Nad chlumpy plynou viničnými
do dále mračna zlacená,
vlnami šumí zelenými
v údolí řeka zšeřená.
Zrak z údolí se zvedá tiše,
pozvolna, míří k výšinám,
a vidí s této vzdušné výše
okrouhlý, světlý, krásný chrám.

V tom svatém stanu není místa
pro zemský život nestálý,
volněji, lehce plyne čistá
tam vzdušná řeka do dále.
Zvuk žádný se tam nedostane,
jen přírodu tam slyšet je,
a cosi slavnostního vane,
jak v nedělních dní tišině.

JITRO V HORÁCH.

Nebeský azur se usmívá
omytý noční bouří,
a v horách se růžově zachvívá
dolina, mýtina světlá kouří.

Výšky hor jen do poloviny
mraky úbočí kryjí,
jakoby vzdušné ruiny
sroubené kouzly, paláce nyjí.

* * *

Bělal se východ... Plul náš člun,
a plachta vesele tak zněla!
A jako nebe obrácené
pod námi moře pláň se chvěla.

Východ se rděl... Tu modlila se,
s kadeří závoj odložila;
dýchala na rtech modlitba,
nebesa v zraku zazářila...

Už východ vzplál... Tu sklonila se
zářivou ukázala šíji,
a dětských jejích po tvářích
teď ohnivé se kapky lijí...

* * *

V nebi tají oblaka.
V parnu sluncem ozářená,
v jiskrách řeka odtéká,
jako zrcadlová stěna.

Žáru stále přibývá,
stíny v lesích skrývají se,
vane vůně medová
z polí, která bíle skví se.

Divný den! — Tak věčný řád!
Bude zas', až věky minou,
řeka jiskřit, odtékat,
parno dýchat nad krajinou.

LABUŤ.

Byť orel si až za oblaky,
až k bleskům dráze k nebi vzlít',
a nehybnými svými zraky
do sebe vpíjí slunce svit;

labuti čistá, nádherného,
jako tvůj, není údělu!
Jako jsi sama, přečistého
dalo tě Božstvo do živlu.

Ten prostřed dvojích hlubin tajů
tvůj vševidoucí laská sen
a plnou slávou hvězdných krajů
tvůj život zevšad obklopen.

POLEDNE.

Lenivě vydechuje poledne malátné,
líně se řeka snuje
a na obloze žhavé, plamenné,
lenivě oblak taje.

Veškeru přírodu, jak mrak sám,
dřímota žárná obestírá,
a nyní, dřímaje veliký Pán,
z doupěte nymf pokojně zírá.

Z RUŠTINY PŘEL. MIL. MATULA.

Maceška

volných myslitelů, upálení mistra
Jana Husa a hromniční svíčka.

Na pražských ulicích objevily se plakáty mezinárodního kongresu volné myšlenky v Praze. Kongres se už vykonal a nezajímá nás. („... plivni si stokrát do moře, ono se nezpění.“) Co nás však zaujalo, jsou věci, týkající se plakátu.

Předně, že v čestném předsednictvu kongresu byla neobyčejně četně zastoupena Karlova universita. Na plakátu jsou jména těchto profesorů universitních: A. Bláha, O. Kádner, J. V. Klíma, J. Král, Zdeněk Nejedlý, O. Pertold, V. Příhoda, Emil Svoboda, J. Tvrdý.

Kdo pozoroval plakát, spatřil velkou macešku, obklopenou *hvězdami*, která jakoby plula na modrém oblaku. Protože se mi jaksí nechtělo věřit vlastním očím, ptám se lidí: Je to maceška? Jsou to hvězdy? Je to oblak?

Hvězdy! Ano! hvězdy... hvězdy... hvězdy...

Je to maceška? Žádná pochyba! Maceška...

Toto kvítko je totiž v Praze velmi populární. Uzenář Maceška prodává *macešky*, které se mažou

na chléb. Arci, nejsou to květiny, je to pochoutka, a jmenuje se maceška, a je na ní - či na papíru, který ji obaluje - nakreslena maceška, takže každý Pražák macešku zná. Maceška je i jinak populární kvítko: kvítko měšfácké, z něhož zahrádkáři učinili svoji jarní oficiální květinu: z jara najdete ji v každé vilce rodinného domku v jejím tučném vzhledu poněkud parvenuovském, pokud ji nenahradí vzhlednější květiny.

Její pramáti, lesní fialka, která se prudce zamodrá z jara a vyrazí oblak sladké vůně, skryta pod širokým svým lístkem - nemá s ní nic společného. Do podzimu v lese, po stráních, pasekách volá na nás svojí jasnou modrou barvou divoká fialka: ani ta to není, jež se tu tučně vznáší na plakátech volných myslitelů.

Vznáší na oblaku - chtěla jsem říci - - - Ale zde se mínění rozcházejí. Jeden praví: je to oblak. Druhý praví: není to oblak, je to záhon. Třetí dí: je to stín macešky... Čtvrtý usuzuje: je to modré, je to voda, a maceška volných myslitelů pluje v modrém jezeře s temnými stíny.

Div divoucí: volná myšlenka užívá *symbolů!* V tom je první nedůslednost lidí, kteří už půl století dělají vtipy na svíčkové báby, hromničky, katolický ceremoniel. Lidí, kteří mimo jiné tvrdí,

že mistr Jan Hus byl upálen pro pravdu, že klerikalismus je zpátečnictví atd. Na plakátu volné myšlenky jsou symboly - to je jisto. I když je nepochopím, protože jejich souvislost je naprosto disparátní - mám obavu, že svíčková bába stane se osudnou maceškám volné myšlenky, neboť podstata symbolu svíčkové báby - chci říci: symbolické pojítka svíčkové báby - je proti těmhle hvězdám, oblaku a tučné macešce volné myšlenky jako Eifelova věž proti hliněné nožce. Se symboly to vzali naprosto neracionálně... Ale není v tomto ležerním postoji k symbolům skryto jisté tajemství volného myšlení?

Divoch, který se díval do svého ohně, vyjádřil jeho sílu, divokost - a jak říká Chesterton: *mužný* rys tohoto živlu - bájí... I najdeme ve starých bájích o ohni, o Prometheovi, o Faethonovi všechno, co muže okouzlovalo a vzrušovalo - promítnuto do symbolů důstojných, hrdinských, smělých. Ne mraveneček krade bohům oheň, ale rekové - „hrdinové starých, slavných časů“.

Proč už divoch cítil touhu po posvěcení ohně? Chtěl zdůraznit tím jistou jeho funkci. I když zůstaneme zcela prostě u symbolu světla, nebo ohně, musíme dojít k filosofické závažnosti hromniční svíčky. Hledáme-li smysl symbolu

hromničky, dojdeme k jistým překvapujícím objevům.

Při jejím svěcení mluví Církev o „svatém ohni přesladké lásky“, o „světle nebeského požehnaní“ a zakončuje obřad svěcení tímto vyvrcholením modlitby: „Aby jako tato světla, viditelným ohněm zažehnutá, jež noční tmy zaplašují, tak i srdce naše byla osvícena neviditelným ohněm, to jest jasem Ducha Svatého, zbavena veškeré slepoty nepravosti, abychom mohli poznávati očištěným zrakem duchovním, co se Bohu líbí a naší spáse je prospěšné, a tak po chmurných nebezpečích tohoto života k nehasnoucím u světlu dospěti mohli.“ (Římský missál, mše z 2. února.)

Upalování kacířů na hranici vyplynulo přímo z tohoto pojetí symbolu. „Světla zaplašují noční tmy.“ Člověk žije uprostřed symbolů, protože sám život je symbol, velký obraz něčeho skrytého. Kdo by ulpěl jen na symbolu, nepochopí jej dobře. Ale neporozumí člověku ani životu, kdo zavrhuje symbol — nebo jej nahrazuje libovolnými hříčkami. Člověk se vyjadřuje symboly, protože podstata života ho k tomu nutí. Ale není symbol jako symbol: také „pravda“ a jiné hodnoty života nemohou se přehazovat

dle módy, zálib a roztodivných fantasií, neboť i zákonitost symbolu i zákonitost pravdy jsou trvalé.

Středověk upaloval kacíře, protože měl vysoké ponětí o ceně lidské duše. Tehdy nemohli lidé myslit „volně“, protože byli nuceni myslit zákonitě - myslit v řádných postojích myšlenky, ne, jak komu co napadlo, ale jak to z dílny myšlení nutně a správně vycházelo. Co se odchylovalo, bylo ponecháváno na pokoji, jen pokud to nebylo nebezpečno lidem. A zde jsme u jádra věci.

Dnes nikoho nebolí, hynou-li lidé špatným myšlením, tak všeobecným je ukrutenství naší doby moderní... Nebolí je zvrácená výchova dětí, proľhané veřejné mínění, falšování hodnot, krmení lidu všemi nejhnusnějšími odpadky myšlení - a přece pramen krise, bídy, zmatků je prostě a jediňe zde... Kdo by měl takovou lásku k lidem, že by pro ni zničil třeba tiskařský koncern „veřejného tisku“, byl by hrdinou, jakému by se stěží vyrovnal Ilja Muromec - ale není hrdinů... Práce dobrého vydavatele je jediné, co by mohlo dnes ohrozit svět ve smyslu k lepšímu. Proto a jen proto se napnou všechny síly temnoty a a předou své pikle, svá podnikání, snují svá velikášství, aby ubili, zahubili *myšlenku* - nikoli

volnou, neboť té je k dostání na všech stranách! - ale myšlenku, jejíž cenu odměřuje sám život *důsledky*, jež z ní narůstají. Neboť, prosím, uvědomte si už jednou, že věda a filosofie jsou nebezpečny jen svými *důsledky*, nikoli samy sebou. Profesor na katedře mluví třeba do prázdna, ale toto prázdno se jedné chvíle krystalizuje do jistých lidských rozhodnutí, podniknutí. I nebude z toho žádný hrdinský čin, ale prázdnota, plodící prázdnotu, a toto stoupání je tím závratnější, čím svět je proti němu bezbranější.

Co jsme se nalopotili s naším školským „vzděláním“, jak nás škrtilo, dusilo, hubilo, až jednoho dne — zmizelo jako chiméra — protože jsme narazili na prostou pravdu, opovržlivě odhozenou na silnici světa. Tehdy se teprve začínal náš život. Myslím na ty, kteří trpí těmito mukami, jichž strážně jsou děsivé, nekonečné, na víry muk, pohlcující lidské duše, omámené, otupené: na ty se dosud charita nevztahuje, pokud je neabsorbují blázince a sanatoria.

Proč cítí národ až do morku svých kostí, projde-li jeho historií světec nebo velký duch? Protože to má *důsledky*, živé *důsledky*, a proto *důsledky* pro lidského ducha. Špatnou filosofii poznáváme jen podle jejich *důsledků*. Nevím,

jaké filosofické přesvědčení má člověk, který se mnou vstupuje do tramvaje. Ale jakmile mne srazí se stupátka, protože „egoismus je svatým jeho právem“, je to pro mne dost výrazná filosofie. Pravda se cítí až do konečků prstů: a v životě národa, zemřít pro pravdu, muselo by znamenat takové vítězství pravdy, že řeky by proudily bujněji a lidé by dýchali volněji.

Osvobozené slovo! To není slovo zvůle, ale myšlenkové zákonitosti, slovo z hloubky života. Kdo je přijímá? A kdo je může říci? Všechna budoucí mučednictví půjdou tímto směrem: a všechny přítomné oběti počínají těmi, kteří je slyší ---

Marie Štechová.

Gregor Heinrich :

Křesťanská literatura.

Naše nová literatura již již rozvinuje se zdarem umění, aby dávné časy, lidé dávných dob mluvili sami za sebe a vydávali svědectví o svém uplynulém životě, co v něm všechno zakusili, jak si počínali v strastech i radostech, jako my vydáváme svědectví o svém životě; oni, kteří vlastně již pominuli, tak ožívají, že se přímo vystavují našemu pohledu, jako bychom byli bývali v jejich přítomnosti a jejich vrstevníky. My sami pak, vyzbrojeni jsouce nástroji všemožného pozorování, měření a prozařování, vyškoleni v bezohledné analýse života, abychom vnikali snadno ať do kterékoliv oblasti dění, byť byla sebe intimnější, my lidé jemnější vnímavosti rádi bychom se zmocňovali jak života minulosti, tak i budoucnosti. Dychtíme po tom, abychom realizovali v sobě neobmezenost života, abychom byli prolnutí touto obrovskou globální

celkovostí, abychom jí propůjčovali v sobě hlasu a tak ji neobmezeně ze sebe rozmnožovali, aby nezůstala kusá, jak byla ve chvíli, když jsme ji dostali, třebaš to nikdy pro nás nebylo bez utrpení a bez obětí.

Naše změněná duchová výživa směřuje k tomu, abychom slyšeli zníti a v sobě zpracovávali pravdivé dějiny. Naše pohotovost reaguje nejsubtilněji, nejraději na všechny hlasy skutečného života, ať náležejí kterémukoliv pásmu a kterékoliv době. Proto nad pohádky, ságy a aventury minulých dob vysoko vyrostl moderní román, který si osobuje nárok dáti odpověď na naši stupňovanou ochotu slyšeti hlasy života v jeho stupňovaných tisícerých jednotlivostech. Už tu jsou pro to umělci, ba zdá se, že někteří z nich už předhlonili tyto časové potřeby.

Ve skutečnosti můžeme nyní o tomto divu celkového zpřítomnění života, do něhož se spolu zabírá i život minulý, také již i mluvíti, a to na libovolném místě povrchu zemského. Každá událost, která hýbe životem kteréhokoliv národa v jeho hlu-

binách, nedotýká se jen jednotlivých údů tohoto národa, uvolňujíc nepředvídané pohyby, nýbrž působí se stejnou rychlostí též i na jiné národy, a tím nevypočítatelně i na jednotlivce daleko vzdálené od ohniska oné události. Vzpomeňme si tu na krise hospodářské anebo i duševní. Ujasněme si to z holých faktů jako zemětřesení, z živelních katastrof, hladu, nakažlivých nemocí, revolucí, válek – těchto hlavních bičů celé zeměkoule. Neblahá zhouba na jednom místě života lidstva vyvolá u protinožců událost, která ji doplní a jako v nějakém kladem a záporem uzavřeném kruhu nějaké síly probíhá pak vlna zpusťování kolem celého globu. Toho zakoušíme a budeme denně zakoušeti, ať už telluricky anebo kosmicky, lhostejno, kde jsme, a i ti nejposlednější se o tom dozvědí z novin anebo z rozhlasu.

Žádný pocit děsu nepřepadá nás z této úžasné zkušenosti o celkovosti života, která se uzavírá do vteřin naší vlastní úzce omezené časnosti, nýbrž na nejvyšší stále hlouběji citlivá a neúnavná potřeba světla a vysvětlení o nás samých. Neboť nikdy ne-

jsouce ukojeni, nespokojujeme se visionářskými tuchami, které uklidňují minulost, ale chceme dokonce míti minulost rozvinutou tak ploše a střízlivě jak jen možno, a aby odpovídala tellurickým nebo kosmickým kompensacím naší doby, třebaš tyto bylo nemožno před posledními technickými objasněními byť jen uhodnouti.

Žádné době před tím nebyly kořeny života, ty tajemné spletené kořeny celku i jednotlivci tak obnaženy, jako v době naší, a nikdy pro žádnou dobu tu nestály tak nahé, tak obnažené a utržené ve svých podzemních tajemstvích a vášních.

Tato doba shlíží s převahou a věcnou střízlivostí na každého z nás. Bouříme se proti tomu, snažíme se tomu utéci, zastříti si to, ale není nám možno pomýšleti na to, abychom se klamali o tomto pohledu a o tom, čeho od nás žádá. Jakoby nedopouštěl něco jiného dělati, než co nám poroučí.

Proto také ovládá tak bezpodmínečná a brutální dobývačnost tu novou literaturu, pokud tato usiluje o odtržení života lidstva od Boha, aby uvolnila tvrdé ruce vykořisťovatelově sáhnouti na náš život.

Tato literatura nenávidí všechno, co jest subjektivní, imaginární, a svaté vystřízlivění křesťana proměňuje v surový triumf cynismu. Těmuž ocelovému pudu k pravdě, kterým vidíme naplněnu celou modernu s její láskou k realitě, s její spřízněností se zemí a silou, dává literatura bezbožná v řeči davový a zdivočelý slovní výraz plný nervosních afektů.

Tato aktivistická literatura jest tam, kde bojuje proti Bohu, ve svém ustavičném bojovném napětí proti Bohu, vždy činná a silná, za to však tím bědnější a ubožejší ve své zvířecké revoltě a útěku před zvolna se vynořujícím globálním osudem. Jinak křesťan! Ten vidí a zakouší, že život lidí na zemi začíná se vzájemně doplňovati z nějakého nového božského milosrdenství, které si ještě toliko slabě uvědomujeme. Jsme ponenáhlu vedeni k tomu, abychom poznali, že *druh druhu potřebujeme*, a jako děti, které se učí choditi, zakoušíme této skutečnosti, která proměňuje náš život, nejprve na pronikání minulosti, avšak zároveň také, jakoby na kontrolu, z otřásajícího odhalování tvá-

ře země letci a radiem, kteří oba používají nosného vzduchu, božského vehiklu ohně a orkánů, a konečně zcela hmatatelně jako výstrahy ze společných světových hospodářských katastrof.

Co nám bude prouditi na pomoc z tohoto svrchu naznačeného přetvoření života globu – to sotva tušíme. I když jsme ještě daleko od jejich uskutečnění, i když nám nelze ještě usouditi, kam nás vedou, přece jen cítíme již velmi zřetelně ony svrchu naznačené otřesy, které nás duševně pudí vpřed.

Mluvil jsem o milosrdenství – nezapomínejme však na spravedlnost, která je doplňuje. Na spravedlnost, před níž osudy a popudy rass i jednotlivců stávají se tak dokonale průhlednými, že za všemi dobami objevuje se viditelně zahrada rozkoše, kterou Bůh zasadil na počátku všeho a na konci všeho zase slyšitelným se stává onen ještě hluboce mlčící hlas, který vysloví rozsudek a zároveň i pozvání k účastenství na božské radosti. Jaká radost tedy míti účast na spravedlivé zkoušce osudů našich předků, jakož i na zkoušce osudů

našich. Zdaž nemá i skromně se svým úsudkem se zdržující umělec najíti nejen zájem, nýbrž i úkol v tom, aby se vyhýbal ďábelskému falšování a pítvoření minulosti (ve prospěch přítomnosti) a vice versa? Jak důležitým jeví se nám, jakým opravdovým oblažením jest pro nás objev nebo nález nějaké byť sebe nepatrnější skutečnosti ze života, ať už minulého nebo přítomného, ať už národů anebo jednotlivce. Jak vítáme obohacení z nějaké ztracené a zase nalezené vyšší oblasti, byť náležela i nejvzdálenější minulosti. A jak cítíme vždy znovu a znovu potřebu slyšeti řeč přiměřenou, která pojí život minulosti s dnešním životem naším a která nám zase dává společenství ducha, společenství spravedlivé a jež se nedá zmásti, per saecula saeculorum.

Z němč. Otilie Pastorová.

Kurt Pinthus:

O glosse, aforismu, anekdotě.

Když naši dědové nevěděli už, jak dál, končili stolní řeči mírumilovně lstivým výrokem: Koření má být málo! (Kürze ist Würze.) Ti staří mluvili zkrátka, když už neměli co říci, a byli velmi důkladní, když mluvili příležitostně. My mladší jsme struční, máme-li co říci: ti důkladní jsou dnes většinou nedůležití, nevýznamní.

My mladší milujeme esencielnost: vytahujeme ze života podstatné. Náš všech dobrý strýc, reformátor života Petr A. (Altenberg) vytvořil slovo o duševních bouillonových pilulkách. Milujeme uzavřené, nerušené kultury dalekých zemí. Oceňujeme koncentrované americké drinky. Jsme psychologičtí a analytičtí, jen abychom se dostali k silnějším syntesám. My mladší básníci a spisovatelé jsme většinou bez povolání, protože jsme v sobě navršili a nakupili život tisícerych rozloučeností. Naše díla jsou extraktem tisícerych prožití, lidí, myšlenek. Valchujeme, utěsňujeme, hněteme, do víru uvádíme život. Proudí námi jako skrze síto a jako děti, z prosátého písku stavíme města, domy, lidi, krajiny, rozkoš a vraždu.

Protože milujeme podstatné, jsme struční ve výrazu i formě. Starší občané dívají se nejprve poklid-

ně na úvodník. My mladší listujeme rušně v jeho glossách a krátkých kritikách na konci listu. Proto mají všechny lepší revue naší doby vedle hlavní části textu svoji část poznámkovou. Budoucím historikům budou tyto poznámky důležitější než ony dlouhé hlavní články. Glossa nahradila dlouhá kritická a morální pojednání dřívějších dob. Glossa je účinnější: má se k pojednání jako vtip k humoru. Vypouští celou řadu asociací, aby vyhrotila podstatné. Čtenář je nucen ke skokům a je více ohromován než dřívější pohodlný prochazeč. Děláme to jako kouzelníci: něco ukážeme, pak jeden obratný tah ruky a celá věc se rázem změní. Čtenář se ohromně směje, nebo zuří.

Redaktoři feuilletonů a časopisů naříkají nad přicházející jim zátopou aforismů, jež jsou buď nescismy, nebo opisy variací někdejších spisovatelů aforismů. Ukazuje to, že i ti nejubožejší touží po odměřenosti výrazu. Ti lepší autoři nechť aforismem neopovrhují: nahrazuje nám staré, tlusté filosofické knihy. Vím sice, že se všechny aforismy dají odvodit na několik málo schemat. Kdyby bylo dost času na to, dala by se udělat celá nauka o druzích aforismu, jako stará logika měla nauku o druzích závěrů, soudů. Jen uvažme, oč více životní moudrosti dá se vlít do pohyblivé, jasné, hořké formy aforismu, než do oněch sylogistických formulí uplynulých staletí. Ti, kteří dnes studují filosofii, milují proto tolik, co se dochovalo z původní moudrosti aforisticky vyjádřené, myslitelů předsokratických. Čteme raději Schopenhauerova Parer-

ga a Paralipomena než jeho přetlusté hlavní dílo. Studují se francouzští mistři aforismů Montaigne, Pascal, Chamfort.

Aforismus je vyražením zářivého blesku z podvědomého. Aforismus je onou jedinou možnou okrouhlou formou, do níž se spjalo všechno, co tak dlouho bylo myšleno. Rozrušující událost zformuje se jednoho dne do jediné věty: aforismu.

Třeba zdůraznit, že i nejcennější lidé naší doby mají rádi v kinech ona zhuštěná jednání, která zachycují stenograficky a mimicky dramatické a groteskní události. A nejen v kině. V *Simplicissimu* čte se nejraději rubrika »Milý *Simplicissime!*« Ony dlouho zapomenuté, tvrdé anekdoty Heinricha von Kleista polykají se jako ústřice s intenzivní rychlostí. Anekdoty W. Schäfera těší se pozornosti, jsou různě ctěny i potírány. A short-story, krátká povídka, tištěné kino je nejhledanější, nejčtenější a nejlépe placený artikl všech listů všech zemí. Všechny tyto anekdotické produkty jsou koncentrovanou epikou. Každý může si dle své chuti svým časem udělat z jejich esence limonádu nebo jed, může jejich jádro okrášlit realisticky nebo stylisticky. Stačí stisknout knoflík a hra v nás začíná.

Shrneme-li to všechno: glossa nahrazuje pojednání, aforismus filosofické spisy, anekdota dlouhou epiku. Je nám třeba těchto odměřených forem, ne z lenosti, ne z neschopnosti napsat něco většího, ale z potřeby. Ani my, ani druzí nechtějí ztrácet

čas. Čteme-li nebo píšeme-li příliš dlouho, uniká nám mnoho ze sladkobolného života, který musíme požírat, abychom mohli chtít dále žít.

Z němč. M. Š.

VŠEHOCHUŤ

(KOLEM LETNIC R. 1936).

Z dopisu přítele p. F. M.: Chtěje doporučiti Dobré Dílo, šel jsem za naším p. kaplanem. Šel jsem na něho bez hartusu, ba vida jeho lhostejnou tvář, volil jsem cestu »okolků«, ukázal jsem mu některou vaši krásnou knížku, a pozvolna přidával slovo k slovu, lákaje ho na čest kléru atd. Ale důstojný pán mi odvětil, že jest od jara nějaký mdlý a že stěží přečítá breviář. Hledaje hlubší příčiny jeho nemoci – jako Zázračný lékař od R. de la Serna – vytáhl jsem z něho o posvátné hudbě, akutní to církevní »otázce«, prazvláštní názor: *nutno prý míti na zřeteli pokrok v hudbě, který nepřipouští, aby se zpívalo dnes jako ve zlatém věku.* – Pak s nimi něco dělejte!

*

Z dopisu prof. dr. J. V.: – Zmínil jste se v jednom dopise o tom, že lidstvo zcela jistě spěje po nakloněné ploše do vod nové Potopy. Zajímavo, že sv. Otec v encyklice, kterou právě čtu, označuje nynější dobu za nejosudnější etapu padlého lidstva po potopě: *Diuturnam acerbamque aerumnarum seriem, infelicem peccati hereditatem, perpendenti, quibus hominis lapsi in hac mortali peregrinatione*

veluti stationes connotantur, vix *post diluvium*, tot tantisque et animi et corporis angustiis humanum genus tam alte tamque communiter tentatum occurrit, quantis in praesentia exagitatam conquerimur...

*

Z dopisu p. J. J.: Knihu o »*Přehořkém umučení Pána našeho Ježíše Krista*« podle ct. A. K. Emmerichovy již mám od loňska; dostal jsem ji darem od bohoslovce, jenž prý takového »četiva« nezažívá. Nejdříve ji však přečetla maminka a pak ji půjčila tetičce. Tehdy bych ji byl též asi těžko zažíval, byl jsem ještě na gymnasiu. Teď ji čtu jako »duchovní« četbu. V první kapitole je opravdu mnoho »znamení doby« již viděti jako v zrcadle dneška. »Vidělť Pán a cítil při tom nátlaku celý onen jedovatý strom rozdvojení a nepřátelství i s jeho ovocem, které se bude ustavičně množiti až do konce světa, když bude pšenice do stodol svážena a shromážděna, a plevel do ohně zavržena...« (str. 29). Tedy zřejmé stupňování zla až do konce, nutící nás, abychom byli stále ve střehu a ukazující zároveň, že »jeden ovčinec a jeden pastýř« neznamená sjednocení světa, nýbrž jeden ze dvou proti sobě vyhraněných táborů. Většina lidí zdá se tomu rozumět jinak. I nepřátelé Kristovi snaží se dosáhnout jednoty – ve frontě celého světa proti Bohu.

Většina katolíků míní ji dosáhnout všemožnými kompromisy a »obětováním zájmů pravdy zájmům svornosti« – jak praví Hello. »Možno však, aby svornost se uskutečnila vně pravdy?« – dodává ironicky též Hello.

*

Legendy. »My pevně doufáme, že dnešní monopol (výchovy dětí), dnešní etatismus čili zbožnění státu a pověra o všemohoucnosti státu se též jednou zhroutí, jako se zhroutily všechny legendy.« Tak stojí psáno v Hovorně revue na Hlubinu. – My bychom jen rádi věděli, kdy a které legendy se zhroutily? A proč by se měly »zhroutit«? Legenda jest přece důstojný výtvar literární, jak se učivali hned v kvintě studenti, má ji v uctivosti život náboženský, ba jest až *Zlatá legenda* a její tvůrce byl přece nedávno blahořečen!

*

Frant. Křelina v knížce »Hubená léta« praví: »Mládí se snadno loučí«. Snadno se loučí tam, kde jest málo lásky, a mládí bez lásky jest nemyslitelné, mládí totiž takové, jež tohoto jména zasluhuje. Takovými snadnými větami teď literatura hýří a jako neřádem zasypává těmito uvolněnými nesmysly všechnu hloubku a svádí k ledajakosti v myšlení a ošuntělosti v cítění. A tohle si spiso-

vatelé sami dělají svým odvracením se od pravých zřidel inspirace: místo aby spontanně tvořili, mudrují se zkrachovaným rozumem: »...ty neúčastný orloji, chceš snad připomenout, že lidský život nemá smyslu v práci ani v povinnosti, v žalu ani v radosti, v lásce ani v zášti, v ničem leč jedině sám v sobě, že hodina zůstane hodinou, ať ji prožijí v dostatku nebo v bídě?... Člověku nebylo dáno bohatství ani chudoba, nýbrž jeho lidský čas – a dnes jej tovární hodiny odbíjejí i ukazují, ač neřídí práci ani výrobu« (str. 50.). A na konci (str. 231) stejně čas – bubák jest provokován: »... ach, ne už dívenka, ale dvojnásob žena, jak podle závoje, tak podle poznání, které lidem za mladost směňuje čas.« Tak jim to volně myslí! Zrovna jako novinářům, když jako Xerxes bičují Dyji, aby zakryli pomatenost učitelů, »nešťastnou«, »dravou«, »zrádnou« Dyji... – Čas patří do oboru filosofie, fyziky a matematiky, a tam třeba tyto otázky vážně řešiti a ne takto na plano žbluniti. Na to nejsou povídky a romány, aby se do nich tyto nesmysly tak nezávazně kecaly.

*

Originálnost. Zdá se nám, že snaha po originálnostech má v tom velké slovo. Frant. Balej má takovouto větu: »Všechno dobré pochází od těch, kteří mají odvahu lišiti se.« Zapomíná se, že jen

špatný člověk má odvahu lišiti se. Či už svět zlý a špatný je na tolik *přijatou* společenskou normou, že jest třeba napořád snažiti se o toto odlišení? Ale na to rozumný člověk nikdy nesmí přistoupiti, věda, že základy světa, jeho stabilita jest možna jen v Srdci,¹ a že zemětřesení jest jeden z obyčejů světa a zákon této časnosti. To tvrdím, přes to, že čtu v Brechtově Třígrošovém románě »třígrošové finále o nejistotě lidských poměrů, jež zní: Ach, každý by byl radš hodný než zlý, však poměry mu to nedovolí.«

*

Kriteria řeznická. Dovídám se (píše mi p. B. Ch.) že dr. M. s řádistou T. Vodičkou sestavují tabulku čitelnosti a mravní nezávadnosti různých autorů a to podle číselných známek, prý od jedné do pěti (pro katolické čtenáře). Tedy na př., jak jsem si to asi z kusých referátů sám zkonstruoval:

B. D' AUREVILLY:

čitelnost (pro populární čtenáře)	3
mravní nezávadnost	5
umění	1

Tak nějak to bude »klasifikováno«. Vyvolává mi to studijní léta, kdy se též ze všeho dávaly »známky« v číslicích. Už jsem dávno školy vychodil, svět

---

¹ Sv. Terezie má celé dílo o Hradu Nitra.

se mění, ale tohoto známkování se učitelé pevně drží, souvisí to s jejich chlebíčkem. Zajímalo by mne vědět, co by se asi dle tohoto systému doporučilo čísti řezníkovi, jenž byl právě návštěvou na hradě Rožmberku, když já tam byl. Prohlíželi jsme si památnosti hradu; stál u krásně řezaného renesančního stolu, hladil se zřejmou »uměleckou« rozkoší lesklou desku a pravil k tomu, vyhovuje oba- polně i svému stavu i své okamžité zálibě: »*Hrome, na tom by se sekalo maso!*«

*

»Když plechy umlkly, bylo nebe opět šedé a smutné, a chladný vítr foukal na mrtvě narozené nadšení.« Tuto krásnou Hemonovu větu lze dnes uplatnit na mnohá mrtvě narozená nadšení. Nám zvláště pěkně vyjadřuje plechy a bubny literárních reklam, jež vždy natropí hodně hluku kolem jistých autorů, kteří za čásek obyčejně po tomto mrtvě narozeném nadšení zapadnou do propasti nepaměti, jak plně zasluhují.

*

U Goetha netřeba si hned mysliti vzhledem k »slávě« to nejhorší. Jsou školy, a ty se už o něho postarají. Ale ty plechy a bubny českého »mrtvě narozeného nadšení« rozjitřili jednoho básníka k ta-

kovýmto odstavcům v dopisu, jež k vůli úklidu nadržené korespondence tuto zařazujeme:

»U vás, na samotě a v závětrí, jest, tuším, velmi málo slyšet goetheovskou kanonádu. Naparují se jeho otřepanou mythologií, gesammelte Werke, objemnou lyrikou a »fádnímy« (tak totiž i s tím »y« vyjádřil se jakýsi kritik přirovnávaje Shakespeara a Goetha) dramaty. Napomádovaná, zkrášlená a koketní tvář výmarského právníka se kouká ze záplav knih, samé zlato, safián a pentlička. Gymnasistům vtloukají do hlav »podstatu tvorby velikého umělce včerejška i dneška«. Tiskne se liter do milionů a praktické hospodyňky balí do goetheovských prospektů svoje nákupy. Zkrátka, balastu a braku na fůry. Buržoa má zase co oslavovat a při tom ani slovíčka, jež by trysklo z duše, ze srdce, a nenajdeš v Goetheovi pomalu ani myšlenku. Dobrá potrava k čaji starým kurtizánám literatury a mazaným obchodníkům s knihami.

Uchýlil jsem se k Barbey d' Aurevillymu. Jediná záchrana před československými Eckermanny 20. století. »Nuda, kterou šíří Goethe jest velká jako jeho sláva, a jeho literární sláva – což dlužno doznati, – jest největší z moderních sláv.«

Divím se, že ti naši eckermánkové, tolik volající po pořádku, necítí anarchii v jeho dílech. Citují Goethova slova o Shakespearovi: »O Sh. nelze mluvit, všechno jest nedostatečné. Co znamenitých

Němců jím (totiž Shakespearem) zahynulo.« Nevědomují si, »že dlužno míti Sh. stále na očích«, – dle B. d' A. – »neboť bez Sh. by na divadle nebylo ani Goetha«. Lucidus ordo – marné snažení. Jaký to rozdíl mezi duchem protestantským a katolíkem Barbeym d'Aurevilly, jenž dovede utěšiti z »mrtvě narozených nadšení«: »Veliké jméno Goetheovo vše přikrývá a dává tušiti všechno. Konečně plachta jest pouhým cárem na konci žerdi a žerd' se může ulomiti.«

*

Rád bych věděl, zda přečtl již někdo celého Prousta; sám jsem se několikrát pokoušel rozmotat ty jeho tasemnice vět, ale nikdy jsem při této kalounové práci nevydržel. Stále totéž: Válet se v sobě jako v trávě, ach, kdyby to byla pěkná zelená travička čistých zahrad, ale je to stlaní hubené, jako v dobách, kdy se neklidí ani dosti slámy. Je to nikoliv zvrhlá, – k tomu by bylo třeba jisté mužné vášnivosti, – ale mrzácky zvrтанá psychologie, a pohnutky celého toho dlouhatánského spisování dlužno hledati jen v literární marnivosti a v předem tušeném úspěchu u podobných ne-mocných. K takovémuuto sumárnímu odhadu se odvažujeme u Prousta proto, že se nám ještě nepodařilo vylovit v jeho díle žádný ideový záblesk Ducha, jež by bylo možno zachytiti v obecnou konkordanci duchů.

*

„Nejsou to právě zázraky umění...“ (slovo Goyovo v Schneiderově jeho životě). – Proč si pan Drnák upial právě na malíře? Jeho »Španělská rapsodie« je věc nízká, místy sprostá až stydno; barví to neurvale jak nejposlednější natěrač. »Mezi všemi kulturními národy se radost projevuje nejvíce chlastáním« (str. 94.). – »Kácí se, v ruce dřevo, na němž za svůj život rozmíchal takovou duhu barev, jaká se nikde nepodařila snad ani – Pánubohu.« – Oč vyšší myšlenkou i uměním jest romanisovaný život Goyův od Manfreda Schneidera! Celkem však ani ten nás plně neuspokojuje. Tento autor byl by pracoval mnohem lépe, kdyby byl, uskrovně se, nechal formy románové, a více se zařídil na historii dokumentární; byl by pak nucen vzdáti se svého liberálního stanoviska a vůbec byl by nenucenější. Několik dobrých míst si z něho vypíšeme, ale po celé knize zvláště nějak netoužíme, protože známe Goyův život z dobrých monografií a hlavně z jeho díla.

*

K sumárnímu odhadu musí být vždy jistá nasmělost, když nejsme přímo »vidoucími«. A p. Arne Novák jistě se za vidoucího ani sám nepovažuje. Neměl se tedy tak snadno pouštět v »Hovor s geniem kraje a s duchem předků« (v Lidových novinách): »I když patetický zvuk učené a z dob né(!)

lyriky Giosuè Carducciho, typického poety století devatenáctého, dávno přezněl(?) a mnoho pozbyl ze své umělecké účinnosti, ve veřejném povědomí vlašském stále zůstává veřejný a vlastenecký dosah jeho civilního básnictví(!), atd.« To Vrchlický byl pokornější před opravdovou krásou jistých básní Carducciho. Tady třeba přísně tříditi a vybavovati z fatry občanské a veřejné činnosti hodnoty trvalé, neohrnovati nos a nepofňukávati nad takovými básníky jako Carducci a Vrchlický jako nad čímsi zastaralým, co se už přežilo, přes co již moderně vzdělaný člověk přechází k lepšímu zboží, jež jest právě v módě, nebo k dychtění po tom, co nám teprve zítek přinese v čerstvém čísle novin.

*

Láska je nástrojem? (Šaldův Zápisník I., 161. »Miluješ...«). Nám se zdá, že s poznáním a milováním není to tak prosté, aby se smělo tak obhrouble říci, jako praví p. Šalda: »Láska je nástrojem«. Předně je to nepěkně řečeno, neboť láska (v limitách) i v svatém Textu ztotožňuje se s Bohem. »Bůh láska jest.« I. Jan 4, 8. Tedy kdykoliv se naskytne, že láska Boží *svobody* přece se ráčí učiniti nástrojem, třeba takové případy výsostně opatřiti slávou poesie, řeč obléci do rouch svatebních, aby se jí ukázala poněkud hodnou, a ne takto »vědecky« to vy-

lepiti. Když vědecky, pak dlužno látku trochu šíře vyčerpávati. A tu, když se podíváme do oblasti světských lásek, které má p. Šalda jedině na zřeteli, tu bývají i takovéto úměry: Často čím větší láska, tím menší poznání. A též: čím větší poznání, tím menší láska. Pojem ten jest v řeči velmi roztráštěn, třeba jej tedy stále určovati, vysvětlovati, definovati, a až toho příliš zemské případy vyžadují, i – omezovati.

Uvedený verš Březinův jest v básni té (Nepřemožitelní rostem...) na konci, kdy zjitra ještě ticho jest, ale kdy již možno slunce za obzorem vítati («Za obzorem zpívá slunce přicházející, vítáno národy.») Takže toto vidění milujícího jest více ve smyslu již vítězí tužby, než ve smyslu nějakého kritického poznávání. Neboť již ve čtvrtém odstavci téže básně naznačuje: »A naše láska jest tajuplné povstání, po tisíce let připravované na zemi«, totiž že od tohoto místa klidu, v němž láska vyčkává, až se sami vzchopíme, začne býti zřetelné naše vystupování, jež se jeví v pohybech hvězd: »Konstelace nad obzorem vystupující jsou jako *našich* ohňů znamení, které blížící se tábor vyměňuje s táborem.«

*

A ještě novináři. »Dravá«, »zrádná«, »žravá«, »nešťastná« Dyje, v níž pomatení učitelé topí děti. Nebudeme plýtvati drahým tiskem, abychom tu

opisovali všechny stránky novin s obludným sentimentálním žvástem nad oběťmi dravé, žravé, zrádné, nešťastné Dyje. Ah, kdyby tak mohli tito pohrobní vyzpěvovatelé soustrastí »v těžké, přetěžké hodině« poštvati četníky na tvůrce takových potměšilých živlů jako rozvodněná řeka!

Ale tohoto citátu přece si dopřejeme (z jednoho Moravského plátku): »Ještě ráno se tátové a mamičky loučili šťastným polibkem se svými rozdychtěnými, nedočkavými miláčky. Než se den nachýlil, za několik prchavých hodin, které v životě neznamenaají téměř nic, nalézají tátové a mamičky své miláčky ztuhlé a bezduché. Ah, život dovede být opravdu někdy zoufale nesnesitelným břemenem. Přejme těm zoufajícím otcům a matkám, aby Čas, (všimněte si toho velkého Č!), který ranil, také rychle zhojil. Kéž najde těch několik desítek plačících matek tolik síly a statečnosti, kolik ji měla v duši rodička Marie, stojíc před křížem utrpení svého syna – Člověka.«

O Mater pulchrae dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctae spei, parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum... – chtěl jsem jen ukázat, aby i přátelé viděli, jen proto jsem to opsal.

*

Novinářům obecně toto slovo (z Bloyova Deníku »Čtyři léta Zajetí«): »*Jestli zhasli den, nechť jsou osvíceni bleskem!*«

Tri slovenské filmy.

Zem spieva.

Jánošík.

Štefánik.

Krajina, na ktorú pozerá turista, básnik, alebo historik, zmení svoj výzor pred ich očami. Boli by sme povďační turistovi, keby bol natol'ko všestranný, aby videl všetky hlavné veci – básnikovi, aby bol tak zaujatý jedinou vecou, že by ju celkom prenikol do hl'bký – a historikovi, keby bol tak spravodlivý, že by sa nedopustil ani jedinej lži (vedomej, alebo nevedomej).

Nuž, ani turista, ani básnik, ani historik nás v troch zmiene-
ných filmoch neuspokojujú. Plicka má vo filme ›Zem spieva‹
básnické oko, ale nie turistovu všestranosť. Film je kusý, no,
jednako je to obrazove najlepši film o Slovensku, ktorý dosiaľ
jestvuje. Malebnosť prírody je tam dobre filmovaná, l'ud ostre
videný v bohatosti fysiognomickej. Kdo chce mať o Slovensku
zrakovú predstavu, v tomto filme ju dostane bohate.

Vo filme ›Jánošík‹ sa básnik skoro neprejavuje. Kto je Ja-
nošík? Kto vyjadril básnicky slovenského Janošíka? Botto –
a Sládkovič v Detvanovi. Výraznejšie ako v Sládkovičovom
Detvanovi nemohla byť podaná postava národného hrdinu, a
keby boli filmovali ›Jánošíka‹ v duchu Sládkovičovho Det-
vana, mohli mať skutočného národného hrdinu. Urobili z ne-
ho naturalistickú figuru podl'a Mahenovej drámy – a tým zni-
čili Jánošíka. Bolo by treba nebeskej prostoty alebo vysokej

dramatickej štylizácie, aby sa zvládla tak ťažká látka. Kedysi som videla ruský film ›Vij‹; to by bola pravá scenéria pro ›Jánošíka‹: ľudia sa vynoria zo zeme, nevieme kedy a odkiaľ prišli - vstupujú do izieb cez múry, vystupujú po slnečnom lúči - ako v každej legende, kde už vôbec nerozoznávame od seba zázrak, poeziu a skutočnosť. Neznáte povest' o neviditeľnom meste Kišineve, ktoré zmizlo pred Tatarmi v jazere a dosiaľ tam žije? Taký je Jánošík: žije - nežije, bol - nebol.

›A sám už hádam, z pamäti stratil, kedy zahmlené ráno pozlátil, v ktorom ho zora počala.‹ (Sládkovič, Detvan, 4.)

Historik v Štefánikovi prived' mi zaplače. Hviezdy, Tahiti, Srbsko, Paríž, generálska čiapka, horiaci aeroplán: to všetko sú rekvizity, ktoré ubijajú hrdinov. Musel to byť nákladný film. K tomu je málo presvedčujúci; ako keby niekto *presne* namaľoval vzdušný kaštieľ'.

Film o hrdinovi potrebuje predovšetkým obraz *hrdinskosti*. Nemôžeme len tak povedať: tu máš národného hrdinu, čuš a ver! Bez vnútornej súvislosti, dramatického napätia, všetko ide v jednej rovine, v jedinej šedivej farbe, staticky. Ani krajina nezaberá postavu do akcie, ani veci, ktoré vidíme, nemajú vnútornej súvislosti s dejom. Hlavný herec robil, čo mohol, aby zachránil postavu.

Prečo nie Slováci?

Film o celoštátnom katolíckom sjazde 1936 ide po republike. Je oficiálnym prejavom výboru sjazdu. Prekvapuje nás, že zo Slovákov nikto vo filme nevystupuje, ani obrazy zo Slovenska sa nedostali do filmu ›pre nepriaznivé počasie‹, hoci zo

zájazdu kardinála Verdiera na Moravu je plno obrázkov, Na titulku sa oznamuje, že kardinál navštívil aj Nitru - bolo to tak ťažké zaobstaráť niekoľko obrázkov z Nitry za »priaznivejšieho počasia?« Je síce pravda, že vidíme, ako cestuje kardinál Verdier na Slovensko - vlakom - a vo vlaku je tiež filmovaný, ako pekne sa usmieva, ale o Nitre ani zmienky. Podobne ani jeden obrázok z Prahy nepripomína, že by boli na sjazde aj Slováci, kým Moravania sa tešili najväčšiemu záujmu fotografistov; prajeme im to. Je to pekný pohľad, keď kardinálovi vyhrávajú a tancujú pred ním.

Film, ako aj sjazd, je dokumentárny tým, že sme prvý raz videli katolícky ľud: ľud v tom smysle, ako ho poníma Církev a ako k nemu patríme všetci, ktorí chodíme do kostolov, na púte a na procesie, ale nie na manifestácie. Ľud nie vo smysle politickom alebo literárnom, ale vo smysle kresťanskom: bola to nepripravená a nečakaná vec, že sme sa dočkali takého ľudu a že sme videli jeho nadšenie nie pre futbalových hrdinov a pre filmové hviezdy - ale pre skutočné a podstatne vyššie záujmy života!

M. Š.

